

D6.1.2 Development of policy formulation tools at local and regional level to promote them to stakeholders and policy makers.

D6.1.2 Ανάπτυξη εργαλείων διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση τους στους ενδιαφερόμενους φορείς και τους φορείς χάραξης πολιτικής

(remains empty, on purpose)

PROGRAMME

INTERREG V-A GREECE-BULGARIA 2014-2020

Priority Axis	1 - A Competitive and Innovative Cross-Border Area
Investment Field	066. Advanced support services for SMEs and groups of SMEs (including management, marketing and design services)
Investment Priority	3a - Promoting entrepreneurship, in particular by facilitating the economic exploitation of new ideas and fostering the creation of new firms, including through business incubators
Specific Objective	1 – To improve entrepreneurship SME support systems.
Project Title	Promotion of Entrepreneurship and Innovation in the Rural Area of Kavala, Drama, Smolyan and Blagoevgrad
Project Acronym	PEIRA
Project Webpage	https://peira.ankavala.eu/
Project Beneficiary	<p>KAVALA DEVELOPMENT S.A. - DEVELOPMENT AGENCY OF MUNICIPAL AUTHORITIES S.A.</p> <p>DRAMA DEVELOPMENT S.A. - DEVELOPMENT AGENCY OF MUNICIPAL AUTHORITIES S.A.</p> <p>LOCAL ACTION GROUP – GOTSE DELCHEV - GARMEN - HADZHIDIMOVO</p> <p>REGIONAL CENTER FOR VOCATIONAL EDUCATION TRAINING TO CCI – BLAGOEVGRAD</p>
Project Budget	657.282,43 €
Beneficiary Budget	228.197,64 €
Project MIS Code	5073388
Deliverable	<p>D6.1.2 Development of policy formulation tools at local and regional level to promote them to stakeholders and policy makers</p> <p>D6.1.2 Ανάπτυξη εργαλείων διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση τους στους ενδιαφερόμενους φορείς και τους φορείς χάραξης πολιτικής</p>
Version:	1_3

(remains empty, on purpose)

Περιεχόμενα

Ιστορικό εγγράφου	12
Συντομογραφίες (Abbreviations)	13
PEIRA: Deliverable D6.1.2 Development of policy formulation tools at local and regional level to promote them to stakeholders and policy makers (Executive Summary)	15
About the Deliverable D6.1.2 Development of policy formulation tools at local and regional level to promote them to stakeholders and policy makers	15
1. Special Contribution	15
2. Summary	15
PEIRA: Παραδοτέο D6.1.2 Ανάπτυξη εργαλείων διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση τους στους ενδιαφερόμενους φορείς και τους φορείς χάραξης πολιτικής..	17
Σχετικά με το παραδοτέο D6.1.2 Ανάπτυξη εργαλείων διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση τους στους ενδιαφερόμενους φορείς και τους φορείς χάραξης πολιτικής.....	17
1. Ειδική Συνδρομή	17
Εισαγωγή (το πλαίσιο)	18
Το πρόγραμμα συνεργασίας INTERREG V_A “Ελλάδα – Βουλγαρία 2014-2020”	18
Το έργο PEIRA.....	22
Εισαγωγή στο φυσικό αντικείμενο του παραδοτέου.....	25

Σύνοψη βασικών αναγκών της νέας και της υπάρχουσας επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στην περιοχή παρέμβασης26

1. Νέα επιχειρηματικότητα:.....26
2. Υφιστάμενη επιχειρηματικότητα:26
3. Νέα και υφιστάμενη επιχειρηματικότητα27

Συνοπτική αναφορά στις έως τώρα τοπικές και περιφερειακές πολιτικές που εφαρμόστηκαν28

1. Εισαγωγή:28
2. Παραδείγματα πολιτικών:.....28
3. Αποτελέσματα:29
4. Προκλήσεις:.....29
5. Συμπέρασμα:29

Σχεδιασμός πλαισίου συλλογής δεδομένων και κωδικοποίησης σχετικά με τα στοιχεία και πληροφορίες που πρέπει να συλλεχθούν30

Στόχος:30

Βήματα:30

Στοιχεία και πληροφορίες:.....31

Πηγές δεδομένων:.....31

Κωδικοποίηση δεδομένων:31

Συμπέρασμα:32

Αναγνώριση-Διατύπωση του σκοπού της έρευνας: Μέσω της σωστής κατανόησης και μελέτης του περιβάλλοντος και των πρωτογενών και δευτερογενών στοιχείων θα καθοριστούν οι στόχοι, ο σκοπός της έρευνας.....32

1. Καθορισμός Περιοχής:	32
2. Ερευνητικά Ερωτήματα:	32
3. Σκοπός Έρευνας:	33
4. Πηγές Πληροφοριών:	33
5. Δομή Έρευνας:.....	33
6. Συμπέρασμα:	34

Οριοθέτηση έρευνας: Εντοπισμός των δεδομένων που επηρεάζουν την έρευνα (π.χ. δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων, πιθανοί τρόποι προσέγγισής τους).....

1. Δημογραφικά στοιχεία:	34
2. Οικονομικά δεδομένα:	34
3. Επιχειρηματικό περιβάλλον:	35
4. Κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία:.....	35
5. Τεχνολογικά δεδομένα:	35
6. Επιπλέον δεδομένα:.....	35
7. Συλλογή δεδομένων:	36
8. Συμπέρασμα:	36

Επιλογή και Σχεδιασμός κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου: επικοινωνία με τον φορέα διεξαγωγής της συνολικής έρευνας, προκειμένου να εξεταστούν τυχόν αναγκαίες προσαρμογές του πλαισίου συλλογής δεδομένων.

1. Ποιοτική έρευνα:.....	36
2. Ποσοτική έρευνα:	37
3. Προσαρμογές πλαισίου συλλογής δεδομένων:.....	37

Έγκριση του πλαισίου από την Αναθέτουσα Αρχή	38
Πλαίσιο:	38
Συζήτηση:.....	38
Έγκριση:.....	39
Συμπέρασμα:	39
Συλλογή δεδομένων	39
Συλλογή δεδομένων μέσω πολυεπίπεδης έρευνας	40
1. Ποιοτική Έρευνα	40
2. Ποσοτική Έρευνα	41
Ανάλυση των βασικών δεδομένων.....	41
1. Προκλήσεις.....	42
2. Ευκαιρίες	43
3. Σύνοψη απόψεων του επιχειρηματικού κόσμου	44
Σύνθεση της αναφοράς και παρουσίαση των αποτελεσμάτων	44
1. Προσδιορισμός της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας	44
Επιχειρηματικότητα	45
Καινοτομία	45
Διασύνδεση επιχειρηματικότητας και καινοτομίας	47
2. Συνδρομή θεσμικού πλαισίου στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας	49
Προσπάθειες βελτίωσης.....	50
Συμπέρασμα:.....	50

3. Δυσκολίες του θεσμικού πλαισίου για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας	51
Γραφειοκρατία:	51
Φορολογία:	51
Χρηματοδότηση:.....	52
Αδειοδότηση:.....	52
Παιδεία και κατάρτιση:.....	52
Έρευνα και ανάπτυξη:.....	52
Κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον:	52
Υποδομές:	53
Διαφθορά:.....	53
Συμπέρασμα:.....	53
4. Δομές και κίνητρα ανάπτυξης επιχειρηματικότητας (και της καινοτομίας).....	53
Δομές:.....	53
Κίνητρα:	54
Επιπλέον Δομές	54
Συμπέρασμα:.....	55
5. Αποτελέσματα έρευνας πεδίου	55
6. Προσκλήσεις Ευρωπαϊκών προγραμμάτων	75
7. Εμπλεκόμενα μέρη (Stakeholders)	77
8. Υπεύθυνοι Φορείς Νομοθέτησης για την Επιχειρηματικότητα και την Καινοτομία	78

Υπουργεία:	78
Ανεξάρτητες Αρχές:	79
Τοπικές και Περιφερειακές Αρχές.....	80
Ευρωπαϊκή Ένωση:	80
Συμπέρασμα:.....	80
Προτάσεις και εργαλεία διαμόρφωσης πολιτικών	80
Προτάσεις:	80
Εργαλεία:.....	81
Συμπέρασμα:	82
Ενδεικτικές καλές Πρακτικές.....	82
Dominican University, Σικάγο (Η.Π.Α.).....	82
Cornel Career Services (CCS).....	85
Virtual Enterprise Programme, Turku University of Applied Sciences, Finland.....	85
Endeavor Greece: Μία Επιτυχημένη Επιχειρηματική Θερμοκοιτίδα. .	87
The People's Trust: Μία Κοινωνική Επιχειρηματική Θερμοκοιτίδα	88
Συμπεράσματα	89
Αναφορές	91

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1 Προγράμματα INTERREG.....	19
Γράφημα 2 INTERREG V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020"	20
Γράφημα 3 Χάρτης της επιλέξιμης περιοχής INTERREG V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020"	21
Γράφημα 4 Καινοτομία (Jain, 2023).....	47
Γράφημα 5 Διαφοροποίηση (Garcia, 2023)	48

Κατάλογων Φωτογραφιών

Φωτογραφία 1 Μαραγκός σε ώρα διαλείμματος (Πηγή: https://unsplash.com)	14
--	----

Ιστορικό εγγράφου

Έκδοση 0_1 (Draft)	20 Δεκεμβρίου 2022
Έκδοση 0_2 (Draft)	23 Ιανουαρίου 2023
Έκδοση 0_3 (Draft)	28 Φεβρουαρίου 2023
Έκδοση 0_4 (Draft)	17 Μαρτίου 2023
Έκδοση 1_0 (Final)	26 Απριλίου 2023
Έκδοση 1_1 (update)	18 Μαΐου 2023
Έκδοση 1_2 (update)	28 Ιουνίου 2023
Έκδοση 1_3 (update)	4 Σεπτεμβρίου 2023

Συντομογραφίες (Abbreviations)

AF	Application Form
CP	Cooperation Programme
MA	Managing Authority (INTERREG_GR)
Jobs	Justification of Budget
JS	Joint Secretariat
ERDF	European Regional Development Fund
EE	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική
EU	European Union
ICT	Information and Communication Technology
LB	Lead Beneficiary
MME	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
PA	Priority Axis
PB	Project Beneficiary

1

Φωτογραφία 1 Μαραγκός σε ώρα διαλείμματος (Πηγή: <https://unsplash.com>)

¹ <https://unsplash.com/photos/a-portrait-of-mature-male-carpenter-with-coffee-and-smrtpnone-indoors-in-carpentry-workshop-enFDIseEqYA> (13 September 2022). Προσπέλαση: 11 Ιουνίου 2023.

PEIRA: Deliverable D6.1.2 Development of policy formulation tools at local and regional level to promote them to stakeholders and policy makers (Executive Summary)

About the Deliverable D6.1.2 Development of policy formulation tools at local and regional level to promote them to stakeholders and policy makers

The Deliverable D6.1.2 *Development of policy formulation tools at local and regional level to promote them to stakeholders and policy makers*, is developed by the Project Lead Beneficiary (LB), with the contribution of all Project Beneficiaries, based on the Objectives of the Project, the Application Form, and the Justification of Budget.

The approach of the deliverable is to provide suggestions and policy making tools, to contribute to the improvement of the respective applied policies at local and regional level.

1. Special Contribution

Project Beneficiary 4, Regional center for Vocational education and training to CCI-Blagoevgrad, contributed significantly, through the preparation of the deliverable D6.4.2.

2. Summary

The approved methodology for the collection and analysis of the data, along with the literature review and secondary data analysis, including the pluses and minuses of the applied policies, did lead to remarks and conclusions to a series of sub-topics.

The contribution of the institution to the development of entrepreneurship and innovation, as well as the negative effect on that, with the parameters, were analysed.

Structures and incentives for entrepreneurship and innovation development, along with the highlighting of the stakeholders, were presented. Also, the political and institutional entities responsible for the legislation and regulations, were analysed, along with a large indicative list of co-funded programmes, with priorities in Entrepreneurship.

The development of entrepreneurship in Greece depends on a favourable institutional framework that reduces barriers and encourages entrepreneurial activity. The implementation of reforms and the continuous improvement of the institutional framework are necessary to stimulate economic growth.

The design and implementation of policies for the development of entrepreneurship and innovation must be a dynamic process to be able to respond to changes in the wider environment and the development of science and technology. Thus, a summary of proposals for the formulation (improvement) of policies for the development of entrepreneurship and innovation, was provided.

A series of good practices for the improvement and development of entrepreneurship, was provided.

The development of entrepreneurship and innovation is a key issue for the growth of the economy. The adoption of appropriate policies and the use of available instruments can make a significant contribution to boosting entrepreneurship and the development of innovation.

The progress in technology and science is so rapid, and competition is so fierce at international level that it is necessary to adapt more quickly to the ever-changing circumstances and to regularly update the applicable policies at local, regional, and national level. This is why the departments and bodies concerned must have a pool of experienced and qualified staff to be able to respond quickly and to recommend changes and improvements that contribute to local development and the well-being of the population.

It is worth to have the stakeholders, from enterprises and politicians to universities and civil society entities, in an active network of cooperation for the sustainability and growth of entrepreneurship and local economies.

PEIRA: Παραδοτέο D6.1.2 Ανάπτυξη εργαλείων διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση τους στους ενδιαφερόμενους φορείς και τους φορείς χάραξης πολιτικής

Σχετικά με το παραδοτέο D6.1.2 Ανάπτυξη εργαλείων διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση τους στους ενδιαφερόμενους φορείς και τους φορείς χάραξης πολιτικής

Το Παραδοτέο D6.1.2 Ανάπτυξη εργαλείων διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση τους στους ενδιαφερόμενους φορείς και τους φορείς χάραξης πολιτικής, αναπτύσσεται από τον Επικεφαλής Δικαιούχο του έργου (LB), με τη συμβολή όλων των Δικαιούχων του έργου, με βάση τους στόχους του έργου, το έντυπο αίτησης (AF) και την αιτιολόγηση του προϋπολογισμού (JoB).

Η προσέγγιση του παραδοτέου είναι να παρέχει προτάσεις και εργαλεία χάραξης πολιτικής, ώστε να συμβάλει στη βελτίωση των αντίστοιχων εφαρμοζόμενων πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

1. Ειδική Συνδρομή

Ο Δικαιούχος 4 του έργου, Περιφερειακό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης του Επιμελητηρίου του Blagoevgrad (Regional Center for Vocational Education Training to CCI-Blagoevgrad) της Βουλγαρίας, συνεισέφερε ιδιαίτερα, μέσω της προετοιμασίας του παραδοτέου D6.4.2.

Εισαγωγή (το πλαίσιο)

Το πρόγραμμα συνεργασίας INTERREG V_A “Ελλάδα – Βουλγαρία 2014-2020”

Η Ελλάδα και η Βουλγαρία, δύο γειτονικές χώρες με πλούσιο παρελθόν, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '90 είχαν συνάψει μια στενή συνεργασία. Η υλοποίηση των προγραμμάτων INTERREG συνέβαλε επίσης προς αυτή την κατεύθυνση. Η βασική ιδέα του INTERREG είναι ότι οι χώρες που αντιμετωπίζουν διάφορα θέματα, τα οποία θα μπορούσαν να επιλυθούν ευκολότερα, εάν συνεργάζονταν με τους γείτονές τους αντί να προσπαθούν να βρουν λύσεις εντός των συνόρων, θα έπρεπε να έχουν ένα μέσο για να το υποστηρίξουν. Το INTERREG φέρνει τους πολίτες των διαφορετικών χωρών πιο κοντά μεταξύ τους².

Το **Interreg** είναι ένα από τα βασικά εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που υποστηρίζει τη διασυνοριακή συνεργασία μέσω της χρηματοδότησης έργων. Στόχος της είναι να αντιμετωπίσει από κοινού τις κοινές προκλήσεις και να βρει κοινές λύσεις σε τομείς όπως η υγεία, το περιβάλλον, η έρευνα, η εκπαίδευση, οι μεταφορές, η αιεφόρος ενέργεια και πολλά άλλα³.

Το Interreg είναι ένας από τους δύο στόχους της πολιτικής συνοχής της ΕΕ κατά την περίοδο 2014-2020 και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Έχει προϋπολογισμό 10,1 δισεκατομμυρίων ευρώ που επενδύεται στα διάφορα προγράμματα συνεργασίας που είναι υπεύθυνα για τη διαχείριση της χρηματοδότησης των προγραμμάτων³.

Υπάρχουν τρία είδη προγραμμάτων INTERREG³ μεταξύ των οποίων εξήντα (60) διασυνοριακά προγράμματα, δεκαπέντε (15) διακρατικά προγράμματα και τέσσερα (4) διαπεριφερειακά προγράμματα.

² Βλ. JTS Greece-Bulgaria 2014-2020 (2017a).

³ Βλ. INTERact (2018).

Γράφημα 1 Προγράμματα INTERREG

Το 2014-2020 είναι η πέμπτη περίοδος Interreg και ονομάζεται **Interreg V**. Σύμφωνα με το νέο σχεδιασμό της πολιτικής συνοχής της ΕΕ και τους στόχους που τέθηκαν στη στρατηγική της Ευρώπης μέχρι το 2020, το **Interreg** έχει αναδιαμορφωθεί σημαντικά για να επιτύχει μεγαλύτερο αντίκτυπο και ακόμη πιο αποτελεσματική χρήση των επενδύσεων. Βασικά στοιχεία της μεταρρύθμισης είναι η συγκέντρωση, η απλούστευση και ο προσανατολισμός προς τα αποτελέσματα. Το Interreg V βασίζεται σε 11 επενδυτικές προτεραιότητες (θεματικοί στόχοι).

Το πρόγραμμα Ελλάδα-Βουλγαρία προωθεί δραστηριότητες που φέρνουν τους ανθρώπους των δυο χωρών κοντά. Η ανάπτυξη, θετική ή αρνητική, σε μια πλευρά των συνόρων, επηρεάζει την άλλη πλευρά, ως εκ τούτου υπάρχουν ανάγκες για κοινές δράσεις. Υπάρχει συνεργασία μεταξύ δημόσιων φορέων, ημιδημόσιων φορέων, ιδιωτικών φορέων (μέχρι στιγμής μη κερδοσκοπικών ιδιωτικών φορέων) που μπορούν να έχουν θετικό

αντίκτυπο για την επιλέξιμη περιοχή του προγράμματος, τους κατοίκους και τους επισκέπτες, μέσω της χρηματοδότησης έργων στον τομέα της Υγείας και τα Κοινωνικά Ζητήματα, τις Μεταφορές, τον Πολιτισμό και τον Τουρισμό, το Περιβάλλον και την Ανταγωνιστικότητα.

Το πρόγραμμα διασυνοριακής συνεργασίας "INTERREG V-A Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020"² εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 13/12/2016 με την απόφαση C(2016)8708⁴.

Φέρει τον κωδικό CCI 2014TC16RFCB022

Γράφημα 2 INTERREG V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020"

Ο συνολικός προϋπολογισμός (ΕΤΠΑ και Εθνική συνεισφορά) για το Ευρωπαϊκό Εδαφικό Πρόγραμμα "Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020" είναι € 129.695.572,00. Η συνολική χρηματοδότηση αποτελείται από 110.241.234,00 € (85%) χρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ και 19.454.338,00 € (15%) εθνική συνεισφορά⁵.

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην προώθηση της αρμονικής, ισορροπημένης και βιώσιμης ανάπτυξης της διασυνοριακής περιοχής, μειώνοντας παράλληλα τις οικονομικές και κοινωνικές εδαφικές ανισότητες που έχουν προκύψει σε χώρες και περιοχές που υστερούν, επιταχύνοντας την οικονομική και κοινωνική τους αναδιάρθρωση.

⁴ Βλ. JTS Greece-Bulgaria 2014-2020 (2017b).

⁵ Βλ. JTS Greece-Bulgaria 2014-2020 (2015: 1).

Η επιλέξιμη περιοχή του Προγράμματος είναι η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Νομοί Έβρου, Καβάλας, Ξάνθης, Ροδόπης και Δράμας) και η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (Νομοί Θεσσαλονίκης και Σερρών) στην Ελλάδα και η Νότιο-Κεντρική Περιοχή Προγραμματισμού και Νότιο-Δυτική Περιοχή Προγραμματισμού (Περιοχές Blagoevgrad, Smolyan, Kardjali και Haskovo) στη Βουλγαρία⁴.

Γράφημα 3 Χάρτης της επιλέξιμης περιοχής INTERREG V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020"

Η διασυνοριακή περιοχή Ελλάδας - Βουλγαρίας για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 είναι ταυτόσημη με το τρέχον πρόγραμμα εδαφικής συνεργασίας. Έχει έκταση 40.202 τ.χλμ και έχει συνολικό πληθυσμό 2.7 εκατομμυρίων κατοίκων Καλύπτει τέσσερις εδαφικές μονάδες σε επίπεδο NUTS II (Περιφέρειες) και 11 εδαφικές μονάδες σε επίπεδο NUTS III (Περιοχές). Η επιλέξιμη περιοχή εκτείνεται σε ολόκληρο το Ελληνοβουλγαρικό σύνορο και είναι γειτονική με την Τουρκία (ανατολικά) και την ΠΓΔΜ (δυτικά), και οι δύο χώρες που επιθυμούν να έχουν πρόσβαση στην ΕΕ. Είναι μέρος της πιο νοτιοανατολικής μη νησιωτικής περιοχής της ΕΕ και βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις θάλασσες: τη Μαύρη Θάλασσα, τη Μεσόγειο Θάλασσα και την Ιόνιο-Αδριατική Θάλασσα. Τέλος, βρίσκεται στο σταυροδρόμι των στρατηγικών αγωγών ορυκτών καυσίμων που τροφοδοτούν την αγορά της ΕΕ και τους άξονες μεταφορών TEN⁴.

Η οικιστική δομή της περιοχής χαρακτηρίζεται από την παρουσία 10

μεσαίων-μεγάλων πόλεων (> 50.000 κατοίκους) που συγκεντρώνουν το 38,2% του συνολικού πληθυσμού και 25 μικρές πόλεις (10.000-50.000 κάτοικοι)⁴.

Παρά τα ιστορικά σχετικά μικρά κονδύλια που διατίθενται, υπάρχει μακρά ιστορία συνεργασίας στην επιλέξιμη περιοχή, η οποία άρχισε με την Κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG I (1989-1993)⁴.

Οι άξονες προτεραιότητας του προγράμματος είναι:

ΑΠ 1: Α Ανταγωνιστική και Καινοτόμος Διασυνοριακή Περιοχή

ΑΠ 2: Μία Αειφορική και προσαρμόσιμη στο κλίμα, Διασυνοριακή Περιοχή

ΑΠ 3: Μία καλύτερα διασυνδεδεμένη Διασυνοριακή Περιοχή

ΑΠ 4: Μία Διασυνοριακή Περιοχή με κοινωνική ενσωμάτωση

ΑΠ 5: Τεχνική Βοήθεια

Το έργο PEIRA

Το έργο "Promotion of Entrepreneurship and Innovation in the Rural Area of Kavala, Drama, Smolyan and Blagoevgrad" και ακρωνύμιο "PEIRA" έχει ενταχθεί στην επενδυτική προτεραιότητα 3a: "Promoting entrepreneurship, in particular by facilitating the economic exploitation of new ideas and fostering the creation of new firms, including through business incubators" (Πρώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως μέσω της διευκόλυνσης της οικονομικής εκμετάλλευσης νέων ιδεών και της προώθησης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων μέσω επιχειρηματικών θερμοκοιτίδων), στον άξονα 1: "A Competitive and Innovative Cross-Border Area" (Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία της διασυνοριακής περιοχής) στο πλαίσιο της 6ης πρόσκλησης του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Συνεργασίας «ΕΛΛΑΔΑ-ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ 2014-2020» (INTERREG V-A GREECE - BULGARIA 2014-2020).

Η διάρκεια υλοποίησης του έργου ήταν 30 μήνες (Απρίλιος 2021 - Οκτώβριος 2023), ενώ ο συνολικός προϋπολογισμός του ανέρχεται σε

657.282,43€. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης κατά 85% και από Εθνικούς πόρους κατά 15%.

Το εταιρικό σχήμα του έργου "PEIRA" απαρτίζεται από τους ακόλουθους φορείς:

- LB - Αναπτυξιακή Καβάλας - Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α. - Επικεφαλής δικαιούχος
- PB2 - Αναπτυξιακή Δράμας - Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α. - Δικαιούχος έργου
- PB3 - Ομάδα Τοπικής Δράσης Gotse Delchev - Garmen - Hadjidimono (Local Action Group - Gotse Delchev - Garmen - Hadjidimono) της Βουλγαρίας - Δικαιούχος έργου
- PB4 - Περιφερειακό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης του Επιμελητηρίου του Blagoevgrad (Regional Center for Vocational Education Training to CCI-Blagoevgrad) της Βουλγαρίας - Δικαιούχος έργου

Ο γενικός στόχος του έργου ήταν η ενίσχυση της νέας και της υπάρχουσας επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στην αγροτική περιοχή της Καβάλας, της Δράμας, του Σμόλιαν και του Μπλαγκόεβγκραντ, με κίνητρα, την εκπαίδευση και την παροχή των απαραίτητων εργαλείων στους αγροτικούς επιχειρηματίες. Όλες οι δράσεις προσανατολίστηκαν στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας μέσω της δημιουργίας τεσσάρων (4) μονάδων επιχειρηματικής υποστήριξης, οι οποίες επιτρέπουν την ενίσχυση της ικανότητας των κατοίκων της υπαίθρου και τους ενθαρρύνουν να λάβουν μέτρα για την ανάπτυξη της μικρο-επιχειρηματικότητας ως πρώτο βήμα. Το έργο προσφέρει μόνιμες επιχειρηματικές δομές, ικανές να ενισχύσουν τη συνολική ικανότητα των κατοίκων της υπαίθρου, προκειμένου να βελτιώσουν την επιχειρηματικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως δυσκολίες στην απόκτηση επιχειρηματικής χρηματοδότησης, περιορισμένη πρόσβαση των επιχειρηματιών στην τεχνογνωσία υποστήριξης των επιχειρήσεων, πληροφορίες και επαφές, έλλειψη υπηρεσιών υποστήριξης για την ανάπτυξη ανταγωνιστικών προϊόντων-υπηρεσιών, έλλειψη πρόσβασης / τεχνογνωσίας σχετικά με τεχνολογίες εξοικονόμησης κόστους και ανεπαρκείς δεξιότητες. Η ιδέα είναι να παρέχονται τα κατάλληλα πρακτικά εργαλεία, να εκπαιδευτούν οι επιχειρηματίες και να αξιοποιηθεί η εμπειρία

των εταιρών στις μονάδες υποστήριξης των επιχειρήσεων που είναι χρήσιμα για να συμβάλουν στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας σε διασυνοριακό επίπεδο. Όλοι οι επιχειρηματίες είναι μέρος ενός διασυνοριακού Δικτύου Επιχειρήσεων που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς και μπορεί να είναι ικανό να αναπτύξει διασυνοριακές αλυσίδες εφοδιασμού με εμπορικές συμφωνίες μεταξύ ελληνικών και βουλγαρικών εταιρειών και να το χρησιμοποιήσει προκειμένου να αναπτύξει ισχυρότερους εμπορικούς δεσμούς και εταιρείες με μεγαλύτερες δυνατότητες. Τέλος, ένας πολύ σημαντικός στόχος του έργου PEIRA είναι η χρήση των αποτελεσμάτων του σε επερχόμενες πολιτικές και νομοθεσίες.

Οι δράσεις του έργου περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

- Προβολή και προώθηση των στόχων και των αποτελεσμάτων του
- Εργαστήρια για την προσέλκυση συμμετεχόντων για τις κύριες δραστηριότητες του έργου
- Ημερίδες έναρξης και λήξης του έργου
- Προμήθεια εξοπλισμού υλικού, γραφείου και λογισμικού
- Ανάπτυξη εργαλείων συμβουλευτικής και κατάρτισης
- Ανάπτυξη εργαλείου διαδικτυακής διαβούλευσης.
- Εκπόνηση υποστηρικτικής έρευνας επικεντρωμένης στις αγροτικές περιοχές (Συντελεστές επιτυχίας για την επιχειρηματικότητα στις αγροτικές περιοχές, καλές πρακτικές διαφοροποίησης, διαμόρφωση ζήτησης στην τοπική αγορά κ.λπ.)
- Συμβουλευτικές συνεδρίες
- Εκπαιδευτικές συνεδρίες για ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων
- Εργαστήρια καινοτομίας (ομαδικές συνεδρίες για την ενίσχυση της καινοτομίας στην αγροτική επιχειρηματικότητα)
- Επικοινωνία με τα ενδιαφερόμενα μέρη και τους φορείς χάραξης πολιτικής
- Δημιουργία ενός διασυνοριακού αγροτικού επιχειρηματικού δικτύου

Εισαγωγή στο φυσικό αντικείμενο του παραδοτέου

Το αντικείμενο του παρόντος τεύχους, αφορά στην ανάπτυξη δυνατοτήτων βελτίωσης των τοπικών και περιφερειακών πολιτικών που σχετίζονται με την ενίσχυση της νέας και της υπάρχουσας επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στην αγροτική περιοχή της Καβάλας, της Δράμας, του Σμόλιαν και του Μπλαγκόεβγκραντ, με κίνητρα, την εκπαίδευση και την παροχή των απαραίτητων εργαλείων στους αγροτικούς επιχειρηματίες.

Στο πλαίσιο της συλλογής δεδομένων, καταγράφηκαν και αξιολογήθηκαν πρωτογενή και δευτερογενή δεδομένα από τις αγροτικές περιοχές (περιοχές υπαίθρου) της περιοχής παρέμβασης προκειμένου να εκπονηθεί μελέτη διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας στην περιοχή παρέμβασης.

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από μέλη της ομάδας έργου υπό την επίβλεψη του Υπεύθυνου Έργου και του Αναπληρωτή Υπεύθυνου Έργου, με τη χρήση βάσεων δεδομένων, ερευνών που ήδη είχαν πραγματοποιηθεί, τα αποτελέσματα του παραδοτέου D4.1.4, και άλλες πηγές. Τα μέλη της ομάδας έργου υπό την επίβλεψη του Υπεύθυνου Έργου και του Αναπληρωτή Υπεύθυνου Έργου, κατέγραψαν αναλυτικά ακολουθώντας συγκεκριμένη μεθοδολογία⁶.

⁶ Α. Σχεδιασμός πλαισίου συλλογής δεδομένων και κωδικοποίησης σχετικά με τα στοιχεία και πληροφορίες που έπρεπε να συλλεχθούν (ποιοτική και ποσοτική έρευνα),

Β. Έγκριση του πλαισίου από την Αναθέτουσα Αρχή

Γ. Έρευνα

Δ. Ευρήματα, Ανάλυση, και προτάσεις και εργαλεία διαμόρφωσης πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Σύνοψη βασικών αναγκών της νέας και της υπάρχουσας επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στην περιοχή παρέμβασης

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στην Ελληνική επαρχία αποτελεί καίριο ζήτημα για την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης και την αντιμετώπιση της αστυφιλίας. Προς τούτο, αναδύονται οι ακόλουθες βασικές ανάγκες:

1. Νέα επιχειρηματικότητα:

- Ενημέρωση και κατάρτιση: Απαιτείται η ενίσχυση της ενημέρωσης και κατάρτισης των εν δυνάμει επιχειρηματιών σε θέματα επιχειρηματικού σχεδιασμού, χρηματοδότησης, marketing και ψηφιακών δεξιοτήτων. Η δημιουργία incubators (θερμοκοιτοίδων) και accelerators (επιταχυντών) σε περιφερειακά κέντρα θα μπορούσε να προσφέρει ουσιαστική υποστήριξη.
- Χρηματοδότηση: Η πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία, όπως δάνεια, επιχορηγήσεις και επενδύσεις, αποτελεί καίριο παράγοντα για την υλοποίηση νέων επιχειρηματικών ιδεών. Η αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων, η δημιουργία τοπικών επενδυτικών κεφαλαίων και η ανάπτυξη πλατφορμών crowdfunding δύναται να συμβάλλουν στην κάλυψη χρηματοδοτικών κενών.
- Δικτύωση: Η δημιουργία δικτύων συνεργασίας μεταξύ νέων επιχειρηματιών, φορέων και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων είναι απαραίτητη για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας, την ενίσχυση της καινοτομίας και την προώθηση της εξωστρέφειας.
- Υποδομές: Η ανάπτυξη σύγχρονων υποδομών, όπως γραφεία, χώροι coworking και ψηφιακά δίκτυα, αποτελεί προϋπόθεση για την προσέλκυση και διατήρηση νέων επιχειρήσεων στην επαρχία.

2. Υφιστάμενη επιχειρηματικότητα:

- Καινοτομία: Η ενίσχυση της καινοτομίας στις υφιστάμενες επιχειρήσεις είναι απαραίτητη για την παραγωγικότητα, την ανταγωνιστικότητα και την προσαρμογή στις νέες τάσεις της αγοράς. Η αξιοποίηση ερευνητικών και τεχνολογικών πόρων, η

υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών και η ανάπτυξη συνεργασιών με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα μπορούν να οδηγήσουν σε καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες.

- **Εξωστρέφεια:** Η στροφή προς τις εξαγωγές και η ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης για τις ελληνικές επιχειρήσεις. Η συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις, η δημιουργία e-shop και η αξιοποίηση ψηφιακών καναλιών προώθησης μπορούν να ενισχύσουν την εξωστρέφεια.
- **Ψηφιακός μετασχηματισμός:** Η υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών σε όλες τις λειτουργίες της επιχείρησης (π.χ. marketing, πωλήσεις, διαχείριση πελατών) είναι απαραίτητη για την αύξηση της παραγωγικότητας, την εξυπηρέτηση των πελατών και την μείωση του κόστους.
- **Εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό:** Η πρόσβαση σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί πρόκληση για τις επιχειρήσεις στην επαρχία. Η ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης, η δημιουργία κινήτρων για προσέλκυση νέων και η ανάπτυξη προγραμμάτων mentoring μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος.

3. Νέα και υφιστάμενη επιχειρηματικότητα

- **Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος:** Απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών και μείωση της γραφειοκρατίας.
- **Προσέλκυση επενδύσεων:** Δημιουργία κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων στην Ελληνική επαρχία.
- **Ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας:** Ενίσχυση της ψηφιακής υποδομής και προώθηση της ψηφιακής εκπαίδευσης.

Η υλοποίηση πολιτικών που λαμβάνουν υπόψη τις παραπάνω βασικές ανάγκες για την υφιστάμενη και τη νέα επιχειρηματικότητα, μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη διατήρηση του νέου πληθυσμού στην ύπαιθρο και στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, με συνακόλουθα τη μείωση της ανεργίας και την ευμάρεια του πληθυσμού.

Συνοπτική αναφορά στις έως τώρα τοπικές και περιφερειακές πολιτικές που εφαρμόστηκαν

1. Εισαγωγή:

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στην Ελληνική επαρχία αποτελεί καίριο ζήτημα για την αντιμετώπιση της περιφερειακής ανισότητας και την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, τα τελευταία χρόνια υλοποιήθηκε πλήθος τοπικών και περιφερειακών πολιτικών με στόχο την υποστήριξη νέων και υφιστάμενων επιχειρήσεων.

2. Παραδείγματα πολιτικών:

- Ενημέρωση και κατάρτιση: Διοργάνωση workshops και σεμιναρίων σε αγροτικές περιοχές για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων.
- Χρηματοδότηση: Δημιουργία χρηματοδοτικών εργαλείων, όπως τα ΕΣΠΑ⁷ και τα LEADER (CLLD)⁸, για την παροχή επιχορηγήσεων και δανείων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Δικτύωση: Δημιουργία δικτύων συνεργασίας μεταξύ επιχειρηματιών, φορέων και πανεπιστημίων.
- Υποδομές: Δημιουργία business incubators και coworking spaces σε περιφερειακά κέντρα.
- Καινοτομία: Ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης με την υλοποίηση προγραμμάτων χρηματοδότησης και την ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών κέντρων.
- Εξωστρέφεια: Διοργάνωση trade shows και επιχειρηματικών αποστολών στο εξωτερικό.

⁷ Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (n.d.)

⁸ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης (n.d.).

- Ψηφιακός μετασχηματισμός: Δημιουργία ψηφιακών κόμβων και παροχή κινήτρων για την υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών από τις επιχειρήσεις.

3. Αποτελέσματα:

Η υλοποίηση των προαναφερθεισών πολιτικών είχε ορισμένα θετικά αποτελέσματα, όπως:

- Αύξηση του αριθμού των νέων επιχειρήσεων.
- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων επιχειρήσεων.
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- Αύξηση των εξαγωγών.
- Ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας.

4. Προκλήσεις:

Παρά τα θετικά αποτελέσματα, υπάρχουν ακόμα πολλές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως:

- Η γραφειοκρατία.
- Η έλλειψη χρηματοδότησης.
- Η έλλειψη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού.
- Η έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων.
- Η έλλειψη πρόσβασης σε ψηφιακές υποδομές.

5. Συμπέρασμα:

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στην Ελληνική επαρχία αποτελεί μια συνεχή προσπάθεια που απαιτεί συντονισμό και συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Η υλοποίηση στοχευμένων πολιτικών, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, δύναται να συμβάλει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων και

στην τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης.

Σχεδιασμός πλαισίου συλλογής δεδομένων και κωδικοποίησης σχετικά με τα στοιχεία και πληροφορίες που πρέπει να συλλεχθούν

Στόχος:

Ο σχεδιασμός πλαισίου συλλογής δεδομένων και κωδικοποίησης αποσκοπεί στην οργανωμένη και συστηματική καταγραφή πληροφοριών για την επιχειρηματικότητα στην περιοχή παρέμβασης.

Βήματα:

- Καθορισμός στόχων: Ξεκινήστε με τον ορισμό των σαφών στόχων της συλλογής δεδομένων. Ποιες πληροφορίες θέλετε να συλλέξετε; Πώς θα χρησιμοποιηθούν αυτές οι πληροφορίες;
- Επιλογή μεθόδων: Επιλέξτε τις κατάλληλες μεθόδους συλλογής δεδομένων, λαμβάνοντας υπόψη τον διαθέσιμο χρόνο, πόρους και το είδος των πληροφοριών που θέλετε να συλλέξετε.
- Σχεδιασμός εργαλείων: Δημιουργήστε εργαλεία συλλογής δεδομένων, όπως ερωτηματολόγια, έντυπα συνεντεύξεων ή βάσεις δεδομένων.
- Κωδικοποίηση δεδομένων: Δημιουργήστε ένα σύστημα κωδικοποίησης για την ταξινόμηση και οργάνωση των δεδομένων.
- Πιλοτική εφαρμογή: Δοκιμάστε το πλαίσιο συλλογής δεδομένων σε μικρή κλίμακα για να εντοπίσετε τυχόν προβλήματα και να κάνετε βελτιώσεις.
- Υλοποίηση: Συλλέξτε τα δεδομένα σύμφωνα με το σχεδιασμένο πλαίσιο.

- Ανάλυση δεδομένων: Χρησιμοποιήστε στατιστικές μεθόδους για την ανάλυση των δεδομένων και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Στοιχεία και πληροφορίες:

- Δημογραφικά στοιχεία: Ηλικία, φύλο, εκπαίδευση, εισόδημα, επάγγελμα.
- Χαρακτηριστικά επιχειρήσεων: Κλάδος, μέγεθος, ηλικία, νομική μορφή, κύκλος εργασιών, κέρδη, απασχόληση.
- Επιχειρηματική δραστηριότητα: Νέα επιχειρηματικότητα, καινοτομία, εξαγωγές, χρηματοδότηση, ψηφιακός μετασχηματισμός.
- Επιχειρηματικό περιβάλλον: Υποδομές, θεσμικό πλαίσιο, πρόσβαση σε χρηματοδότηση, υποστήριξη επιχειρηματικότητας.
- Αντιλήψεις και απόψεις: Επιχειρηματικό πνεύμα, εμπόδια στην επιχειρηματικότητα, προσδοκίες για το μέλλον.

Πηγές δεδομένων:

- Επιχειρήσεις: Έρευνες, συνεντεύξεις, στατιστικά στοιχεία.
- Φορείς: Εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια, αναπτυξιακοί οργανισμοί, πανεπιστήμια.
- Κρατικές υπηρεσίες: Στατιστικές υπηρεσίες, υπουργεία.

Κωδικοποίηση δεδομένων:

- Κατηγορίες: Δημιουργήστε κατηγορίες για την ταξινόμηση των δεδομένων (π.χ. κλάδος επιχείρησης, μέγεθος επιχείρησης).
- Κώδικες: Αντιστοιχίστε κωδικούς σε κάθε κατηγορία για εύκολη

αναγνώριση και ανάλυση.

- Λογισμικό: Χρησιμοποιήστε λογισμικό για την οργάνωση και ανάλυση των δεδομένων.

Συμπέρασμα:

Ο σωστός σχεδιασμός πλαισίου συλλογής δεδομένων και κωδικοποίησης αποτελεί θεμέλιο λίθο για την αποτελεσματική καταγραφή και ανάλυση πληροφοριών για την επιχειρηματικότητα.

Αναγνώριση-Διατύπωση του σκοπού της έρευνας: Μέσω της σωστής κατανόησης και μελέτης του περιβάλλοντος και των πρωτογενών και δευτερογενών στοιχείων θα καθοριστούν οι στόχοι, ο σκοπός της έρευνας

1. Καθορισμός Περιοχής:

Πρώτον, οριοθετήστε γεωγραφικά την περιοχή ενδιαφέροντος. Η έρευνα μπορεί να εστιάζει σε ένα χωριό, μια πόλη, έναν νομό, ή μια ευρύτερη περιφέρεια.

2. Ερευνητικά Ερωτήματα:

Διατυπώστε σαφή ερευνητικά ερωτήματα που θέλετε να απαντήσετε. Π.χ.:

- Ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση της επιχειρηματικότητας στην περιοχή;
- Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας;
- Ποιες είναι οι προκλήσεις και ευκαιρίες για τους επιχειρηματίες στην περιοχή;
- Πώς μπορούν οι πολιτικές και οι παρεμβάσεις να ενισχύσουν την επιχειρηματικότητα;

3. Σκοπός Έρευνας:

Βάσει των ερευνητικών ερωτημάτων, διατυπώστε τον σαφή σκοπό της έρευνας. Ο σκοπός οφείλει να είναι:

- Συγκεκριμένος: Να εστιάζει σε ένα μετρήσιμο και οριοθετημένο θέμα.
- Ρεαλιστικός: Να δύναται υλοποίησης με τα διαθέσιμα μέσα και πόρους.
- Σημαντικός: Να προσφέρει χρήσιμη γνώση και να έχει αντίκτυπο στην περιοχή.

4. Πηγές Πληροφοριών:

Εντοπίστε τις απαραίτητες πηγές πληροφοριών για την υλοποίηση της έρευνας:

- Στατιστικά στοιχεία: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, τοπικές στατιστικές υπηρεσίες, αναπτυξιακοί οργανισμοί.
- Έρευνες: Έρευνες πεδίου, ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις με επιχειρηματίες, εμπειρογνώμονες, φορείς.
- Βιβλιογραφία: Ακαδημαϊκά άρθρα, βιβλία, μελέτες για την επιχειρηματικότητα στην περιοχή ή σε αντίστοιχες περιοχές.

5. Δομή Έρευνας:

Καθορίστε τη δομή της έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη:

- Εισαγωγή: Περιγραφή του θέματος, σκοπός, ερευνητικά ερωτήματα.
- Θεωρητικό πλαίσιο: Ανασκόπηση βιβλιογραφίας για την επιχειρηματικότητα.
- Μεθοδολογία: Περιγραφή των μεθόδων συλλογής και ανάλυσης δεδομένων.
- Αποτελέσματα: Παρουσίαση και ανάλυση των δεδομένων που

συλλέχθηκαν.

- Συμπεράσματα: Ερμηνεία των αποτελεσμάτων και απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα.
- Βιβλιογραφία: Κατάλογος των πηγών πληροφοριών που χρησιμοποιήθηκαν.

6. Συμπέρασμα:

Η σωστή αναγνώριση και διατύπωση του σκοπού της έρευνας αποτελεί θεμέλιο λίθο για την επιτυχή υλοποίησή της. Ο σαφής σκοπός, τα ερευνητικά ερωτήματα και η δομή καθοδηγούν την συλλογή δεδομένων, την ανάλυση και την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για την επιχειρηματικότητα στην περιοχή.

Οριοθέτηση έρευνας: Εντοπισμός των δεδομένων που επηρεάζουν την έρευνα (π.χ. δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων, πιθανοί τρόποι προσέγγισής τους)

Η έρευνα για την επιχειρηματικότητα σε μια περιοχή επηρεάζεται από πλήθος δεδομένων, τα οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

1. Δημογραφικά στοιχεία:

- Ηλικία, φύλο, εκπαιδευτικό επίπεδο, εισόδημα, επάγγελμα του πληθυσμού.
- Επίπεδο αστικοποίησης και πυκνότητα πληθυσμού.
- Ρυθμός αύξησης του πληθυσμού και μεταναστευτικές τάσεις.

2. Οικονομικά δεδομένα:

- Επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και ΑΕΠ της περιοχής.
- Κλαδική δομή της οικονομίας και είδη επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται.

- Επίπεδο ανεργίας και ποσοστό απασχόλησης.
- Ρυθμός πληθωρισμού και επιτόκια.

3. Επιχειρηματικό περιβάλλον:

- Υφιστάμενες υποδομές (π.χ. δρόμοι, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια).
- Νομικό και θεσμικό πλαίσιο για την επιχειρηματικότητα.
- Διαθεσιμότητα χρηματοδότησης και πρόσβαση σε κεφάλαια.
- Υποστήριξη επιχειρηματικότητας από φορείς και οργανισμούς.
- Επίπεδο γραφειοκρατίας και διαφθοράς.

4. Κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία:

- Κοινωνικές αξίες και νοοτροπία απέναντι στην επιχειρηματικότητα.
- Επίπεδο κοινωνικής συνοχής και εμπιστοσύνης.
- ολιτισμικό πλαίσιο και έθιμα που επηρεάζουν τις επιχειρήσεις.
- Εκπαιδευτικό σύστημα και επίπεδο δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού.

5. Τεχνολογικά δεδομένα:

- Επίπεδο ψηφιακής ωριμότητας και πρόσβαση στο διαδίκτυο.
- Υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών από τις επιχειρήσεις.
- Διαθεσιμότητα ψηφιακών δεξιοτήτων στο εργατικό δυναμικό.

6. Επιπλέον δεδομένα:

- Ανταγωνιστικότητα της περιοχής.
- Φυσικό περιβάλλον και κλιματικές συνθήκες.

- Ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής (π.χ. τουρισμός, γεωργία).

7. Συλλογή δεδομένων:

- Η συλλογή δεδομένων μπορεί να γίνει μέσω:
 - Στατιστικών υπηρεσιών.
 - Ερευνών πεδίου και ερωτηματολογίων.
 - Συνεντεύξεων με επιχειρηματίες, εμπειρογνώμονες, φορείς.
 - Ανάλυση δεδομένων από ιστοσελίδες και social media.

8. Συμπέρασμα:

Η λήψη υπόψη και η ανάλυση των κατάλληλων δεδομένων δύναται να προσφέρει μια σφαιρική εικόνα για την επιχειρηματικότητα σε μια περιοχή, βοηθώντας στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων και στην υλοποίηση στοχευμένων πολιτικών για την τόνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Επιλογή και Σχεδιασμός κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου: επικοινωνία με τον φορέα διεξαγωγής της συνολικής έρευνας, προκειμένου να εξεταστούν τυχόν αναγκαίες προσαρμογές του πλαισίου συλλογής δεδομένων.

Η επιλογή της κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου για την μελέτη της επιχειρηματικότητας στην περιοχή παρέμβασης, οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες του περιβάλλοντος. Παρακάτω προτείνονται μεθοδολογίες που δύναται να συνδυαστούν για την αποτελεσματική υλοποίηση της έρευνας:

1. Ποιοτική έρευνα:

- Συνεντεύξεις:
 - Εις βάθος συνεντεύξεις με επιχειρηματίες της υπαίθρου.

- Συζητήσεις με ομάδες εστίασης (focus groups) για την άντληση συλλογικών απόψεων.
- **Παρατήρηση:**
- Συμμετοχική παρατήρηση: Ο ερευνητής συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητες των επιχειρηματιών.
- Μη συμμετοχική παρατήρηση: Ο ερευνητής παρατηρεί από απόσταση.

2. Ποσοτική έρευνα:

- **Ερωτηματολόγια:**
- Διανομή ερωτηματολογίων σε επιχειρηματίες και κατοίκους της υπαίθρου.
- Χρήση online εργαλείων για την συλλογή δεδομένων.
- **Στατιστική ανάλυση:**
- Χρήση δεδομένων από στατιστικές υπηρεσίες και φορείς.
- Ανάλυση οικονομικών δεδομένων, δημογραφικών στοιχείων, κ.α.

3. Προσαρμογές πλαισίου συλλογής δεδομένων:

- **Λαμβάνοντας υπόψη τον γεωγραφικό κατακερματισμό:**
- Υλοποίηση συνεντεύξεων και ερευνών πεδίου σε διάφορες περιοχές της υπαίθρου.
- Χρήση online εργαλείων και τηλεφωνικών συνεντεύξεων για την κάλυψη απομακρυσμένων περιοχών.
- **Λαμβάνοντας υπόψη το χαμηλότερο επίπεδο ψηφιακής ωριμότητας:**
- Διανομή έντυπων ερωτηματολογίων σε συνεργασία με τοπικούς φορείς.

- Υλοποίηση ενημερωτικών συναντήσεων για την εξήγηση της έρευνας και των ερωτηματολογίων.
- **Λαμβάνοντας υπόψη το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων:**
- Προσαρμογή των ερωτηματολογίων και των ερευνητικών εργαλείων στις ιδιαιτερότητες των μικρών επιχειρήσεων.
- Εστίαση σε ποιοτικές μεθόδους έρευνας για την άντληση λεπτομερών πληροφοριών.

Συμπέρασμα:

Η επιλογή και ο σχεδιασμός της κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υπαίθρου, δύναται να διασφαλίσει την αποτελεσματική συλλογή δεδομένων για την επιχειρηματικότητα. Η προσαρμογή του πλαισίου συλλογής δεδομένων στις τοπικές συνθήκες είναι απαραίτητη για την εξαγωγή αξιόπιστων και χρήσιμων συμπερασμάτων

Έγκριση του πλαισίου από την Αναθέτουσα Αρχή

Προκειμένου για τη διασφάλιση της ομαλής υλοποίησης της ερευνητικής δραστηριότητας για την επιχειρηματικότητα, το πλαίσιο της έρευνας εξετάστηκε και από την Αναθέτουσα Αρχή.

Πλαίσιο:

Η Αναθέτουσα Αρχή, ύστερα από εις βάθος συζήτηση και αξιολόγηση, ενέκρινε το πλαίσιο που σχεδιάστηκε για την επιλογή της κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου.

Συζήτηση:

Η συζήτηση εστίασε στα ακόλουθα:

- Στόχοι έρευνας: Εξετάστηκαν οι στόχοι που θέλουν να επιτευχθούν με την έρευνα.
- Ζητήματα προς διερεύνηση: Αξιολογήθηκαν τα ερωτήματα που θέλουν να απαντηθούν.
- Επιλογή μεθόδου: Συζητήθηκαν οι διάφορες μεθοδολογικές προσεγγίσεις.
- Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα: Εξετάστηκαν τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε μεθόδου.
- Καταλληλότητα: Αξιολογήθηκε η καταλληλότητα κάθε μεθόδου για το ερευνητικό ερώτημα και το πλαίσιο της υπαίθρου.
- Πόροι και χρόνος: Λήφθηκαν υπόψη οι διαθέσιμοι πόροι και χρόνος.

Έγκριση:

Μετά από λεπτομερή ανάλυση, η Αναθέτουσα Αρχή έκρινε ότι το προτεινόμενο πλαίσιο για την επιλογή της ερευνητικής μεθόδου ήταν το πλέον κατάλληλο για την υλοποίηση της έρευνας.

Συμπέρασμα:

Η έγκριση από την Αναθέτουσα Αρχή διασφαλίζει την ομαλή υλοποίηση της έρευνας, με βάση ένα στιβαρό και μεθοδολογικά άρτιο πλαίσιο.

Συλλογή δεδομένων

Στο πρώτο μέρος της έρευνας, έγινε συλλογή δεδομένων από διάφορες πηγές.

Συλλογή δεδομένων μέσω πολυεπίπεδης έρευνας

Η συλλογή δεδομένων, έγινε με πολυεπίπεδη έρευνα, η οποία περιλάμβανε:

- Έρευνα στο διαδίκτυο
- Έρευνα στην υφιστάμενη (σε ισχύ) νομοθεσία για θέματα επιχειρήσεων (π.χ. άδειας λειτουργίας, πώλησης επώνυμων αγροτικών προϊόντων κα).
- Έρευνα σε βάσεις δεδομένων
- Έρευνα σε στατιστικά στοιχεία
- Έρευνα σε στοιχεία από επιμελητήρια
- Έρευνα σε στοιχεία από αγροτικούς συνεταιρισμούς
- Έρευνα σε ομάδες παραγωγών
- Έρευνα σε ενώσεις επαγγελματικών φορέων

1. Ποιοτική Έρευνα

Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή στοιχείων που δεν μπορούν να παρατηρηθούν και να μετρηθούν άμεσα και ποσοτικά. Πιο συγκεκριμένα, διερευνήθηκαν σε βάθος οι αντιλήψεις, τα κίνητρα, οι προτεραιότητες, τα εμπόδια και τις αντιδράσεις των επιχειρήσεων. Οι μέθοδοι που ακολουθήθηκαν σύμφωνα με τις ανάγκες του πλαισίου συλλογής δεδομένων είναι:

- Ομάδες εστίασης (focus groups). Μια ομάδα εστίασης αποτελούμενη από 5-10 άτομα περίπου, τα οποία παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά σχετικά με το ειδικό θέμα συζήτησης, αλλά δεν γνωρίζονται μεταξύ τους. Ένας συντονιστής χρησιμοποίησε την ομάδα ώστε να αντλήσει πληροφορίες.
- Σε βάθος (αναλυτικές) συνεντεύξεις. Συνέντευξη θεωρείται η διαδικασία κατά την οποία ο ερευνητής συζητά με έναν ερωτώμενο προκειμένου να αντλήσει πληροφορίες για τις σκέψεις, τις απόψεις

και τις εμπειρίες του ερωτώμενου στο σχετικό θέμα. Ο ερευνητής έχει τον έλεγχο της διαδικασίας⁹.

- Προβολικές τεχνικές. Οι τεχνικές αυτές φέρνουν στην επιφάνεια συναισθήματα και σκέψεις του ερωτώμενου που δεν θα εμφανίζονταν με άλλες μεθόδους, καθώς δρουν στο υποσυνείδητό του¹⁰.
- Τεχνικές παρατήρησης. Σε αυτές τις τεχνικές ο ερευνητής στηρίζεται στην παρατήρηση και όχι στην επικοινωνία με άλλα άτομα για να συλλέξει πληροφορίες και να αναλύσει τις συμπεριφορές τους.

2. Ποσοτική Έρευνα

Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιήθηκε για πληροφορίες που μπορούσαν να είναι ακριβείς και συγκεκριμένες. Τα ποσοτικά δεδομένα συλλέχθηκαν κυρίως από άλλες βάσεις δεδομένων π.χ. ΕΛΣΤΑΤ, αρχεία επιμελητηρίων, έρευνες αγοράς κ.α. (δευτερογενής έρευνα).

Ανάλυση των βασικών δεδομένων

Για την καταγραφή, κωδικοποίηση και ανάλυση των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές όπως διαγράμματα ομοιογένειας (affinity diagrams), SWOT ανάλυση, κ.α.

Η σύνοψη της υφιστάμενης κατάστασης γενικώς έχει ως ακολούθως:

Από το σύνολο των 719.080 επιχειρήσεων της Ελλάδας¹¹ το 94,6% είναι πολύ μικρές (680.038), το 4,8% είναι μικρές (34.701), οι μεσαίες είναι 0,5% (3.819), και οι μεγάλες είναι 0,1% (522).

⁹ Έγινε περιορισμένη χρήση της τεχνικής αυτής, με ενσωμάτωση των σχετικών συμπερασμάτων.

¹⁰ Ειδικά στην περίπτωση του έργου PEIRA, η δοκιμαστική φάση της τεχνικής αυτής δεν κρίθηκε ιδιαίτερα αποτελεσματική και ωφέλιμη για τους σκοπούς της έρευνας, και ως εκ τούτου, αποσύρθηκε.

¹¹ ΕΛΣΤΑΤ (2020).

Το σύνολο των ΜΜΕ είναι 99,9% του επιχειρηματικού κόσμου, ήτοι 718.558 επιχειρήσεις και συνεισφέρουν στο 50% του Ελληνικού ΑΕΠ¹², με εξαγωγές της τάξης των 30 δισεκατομμυρίων Ευρώ, και διατηρούν περισσότερες από 2 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, που αντιστοιχεί σχεδόν στο 70% της συνολικής απασχόλησης στη χώρα.

Όσον αφορά τις επιδόσεις των ΜΜΕ σε συγκεκριμένους τομείς, η Ελλάδα γνώρισε αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της καινοτομίας τα τελευταία χρόνια, με τη χώρα να αποτελεί πλέον ελκυστικό προορισμό άμεσων ξένων επενδύσεων για τομείς που βασίζονται στην τεχνολογία. Ωστόσο, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση και ο διοικητικός φόρτος για τις ΜΜΕ παραμένουν βασικές πτυχές που πρέπει να βελτιωθούν στο ελληνικό επιχειρηματικό περιβάλλον. Επιπλέον, οι ελληνικές ΜΜΕ υστερούν στην ψηφιοποίηση, αν και πρόσφατα έχουν γίνει σημαντικά βήματα στην ψηφιακή μετάβαση.

Καθώς οι ΜΜΕ καλύπτουν το μεγαλύτερο ποσοστό της οικονομικής δομής της Ελλάδας, η ανάγκη προσαρμογής και καθιέρωσης μεθόδων για την ενδυνάμωση και ενίσχυσή τους, δημιουργεί χώρο για συνεργασία, η οποία αποτελεί τη μόνη βιώσιμη και ταυτόχρονα οικονομικά αποδοτική απάντηση, αξιοποιώντας τα οφέλη που έχουν να προσφέρουν οι ΜμΕ, καθώς και ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας στην αναβάθμιση της οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης της Ελλάδας.

1. Προκλήσεις

- Πρόσβαση στη χρηματοδότηση: Παρόλο που το χρηματοπιστωτικό οικοσύστημα της Ελλάδας έχει σημειώσει σημαντικές βελτιώσεις, οι ΜΜΕ ενδέχεται να εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις όσον αφορά την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή χρηματοδότηση. Η περιορισμένη πρόσβαση σε κεφάλαια μπορεί να εμποδίσει το αναπτυξιακό δυναμικό τους και να περιορίσει την ικανότητά τους να επενδύσουν στην τεχνολογία, την καινοτομία και την επέκταση.
- Κανονιστική πολυπλοκότητα: Το πολύπλοκο ρυθμιστικό περιβάλλον μπορεί να είναι δυσκίνητο, ιδίως για τις νεοσύστατες και μικρές

¹² ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν.

επιχειρήσεις με περιορισμένους πόρους. Οι ελληνικές ΜΜΕ ενδέχεται να χρειάζονται υποστήριξη για να περιηγηθούν αποτελεσματικά σε αυτές τις περιπλοκές, διασφαλίζοντας τη συμμόρφωση και διαχειριζόμενες παράλληλα το λειτουργικό κόστος.

- Έλλειμμα δεξιοτήτων: Οι ελληνικές ΜΜΕ, ιδίως στους κλάδους έντασης τεχνολογίας, ενδέχεται να αντιμετωπίζουν έλλειμμα δεξιοτήτων. Η γεφύρωση αυτού του κενού είναι απαραίτητη για να παραμείνουν ανταγωνιστικοί σε μια ολοένα και περισσότερο ψηφιακή και καθοδηγούμενη από την καινοτομία παγκόσμια αγορά. Η επένδυση στην κατάρτιση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων των εργαζομένων είναι μια οδός για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης.

2. Ευκαιρίες

- Καινοτομία και ψηφιοποίηση: Η πορεία προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό παρουσιάζει πλήθος ευκαιριών για τις ελληνικές ΜΜΕ. Αγκαλιάζοντας το ηλεκτρονικό εμπόριο, το διαδικτυακό μάρκετινγκ και τις προηγμένες τεχνολογίες παραγωγής, οι ΜΜΕ μπορούν να ανοίξουν νέες πόρτες ανάπτυξης και να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους στην ψηφιακή εποχή.
- Πράσινη οικονομία: Η μετάβαση της Ελλάδας σε μια πράσινη οικονομία δημιουργεί ευκαιρίες για τις ΜΜΕ να αναπτύξουν βιώσιμα προϊόντα και υπηρεσίες ευθυγραμμισμένα με τις παγκόσμιες περιβαλλοντικές τάσεις. Η υιοθέτηση φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών και η παραγωγή πράσινων προϊόντων μπορούν να αξιοποιήσουν ένα αναπτυσσόμενο τμήμα της αγοράς και να προσφέρουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.
- Περιφερειακή ανάπτυξη: Οι ΜΜΕ έχουν τη δυνατότητα να συμβάλουν σημαντικά στην περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα. Επεκτείνοντας τις δραστηριότητές τους σε αγροτικές περιοχές, οι επιχειρήσεις αυτές μπορούν να ενισχύσουν την οικονομική ευημερία, να καταπολεμήσουν την αστικοποίηση και να προωθήσουν την ισόρροπη κατανομή του πλούτου. Οι πρωτοβουλίες περιφερειακής ανάπτυξης μπορούν να δημιουργήσουν ένα σενάριο win-win, ενισχύοντας τις τοπικές οικονομίες και υποστηρίζοντας παράλληλα την ανάπτυξη των ΜΜΕ.

3. Σύνοψη απόψεων του επιχειρηματικού κόσμου

Ο επιχειρηματικός κόσμος διαπιστώνει την ύπαρξη υψηλών κινδύνων λόγω των συνεχών κρίσεων (οικονομική, υγειονομική, ενεργειακή, πόλεμοι, αλλά και κλιματική αλλαγή) και την αύξηση της διακινδύνευσης για τις επιχειρήσεις.

Επίσης, διαπιστώνει αδυναμίες στην ύπαρξη ικανών και έτιμων στελεχών στην αγορά εργασίας, και αδυναμία πολλές φορές να βρίσκεται κοντά στις τεχνολογικές εξελίξεις.

Επισημαίνεται επίσης, ότι το αυστηρό πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών δημιουργεί αρκετά προβλήματα, όπως και ο έντονος ανταγωνισμός από χώρες χαμηλού εργασιακού κόστους.

Αναφορικά με τη διασύνδεση με τον κόσμο της επιστήμης, η διαπίστωση είναι ότι αυτή είναι πολύ περιορισμένη.

Τέλος, διαπιστώνεται από τον επιχειρηματικό κόσμο και η ύπαρξη δυνατοτήτων και ευκαιριών ανάπτυξης, όπως η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, η μείωση του κόστους παραγωγής με την ανάπτυξη νέων μεθόδων και τεχνολογιών, η συνεργασία με φορείς γνώσεις και η επέκταση σε νέες αγορές.

Σύνθεση της αναφοράς και παρουσίαση των αποτελεσμάτων

1. Προσδιορισμός της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας

Οι έννοιες της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους αλλαγής, επιφέροντας μια βαθιά εξέλιξη στη δυναμική των επιχειρήσεων, καθώς και στο γενικότερο οικοδόμημα της σύγχρονης κοινωνίας. Αναλύοντας αυτούς τους ορισμούς με σχολαστική αυστηρότητα, ανδύεται η ισχυρή συνέργεια που συνδέει την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, προωθώντας μια εμπλουτισμένη κατανόηση του αλληλένδετου ρόλου τους στη διαρκή αναζήτηση για οικονομική αναζωογόνηση στην περιοχή αναφοράς. Αυτή η διερεύνηση προσπαθεί να ρίξει φως στην ίδια την ουσία της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, στο συνυφασμένο πλαίσιό τους και στη συμβιωτική σχέση που

υπόσχεται να προαναγγείλει πρόοδο στις μέχρι σήμερα περιθωριοποιημένες αγροτικές περιοχές.

Επιχειρηματικότητα

Η επιχειρηματικότητα έχει πολύπλευρη φύση που δύσκολα περιορίζεται σε έναν ενιαίο, περιεκτικό ορισμό. Η επιχειρηματικότητα, όπως διατυπώνεται από διάφορους μελετητές, είναι μια δυναμική διαδικασία που εκτυλίσσεται σε διαφορετικές μορφές, καθεμία από τις οποίες έχει ιδιαίτερες αποχρώσεις.

Ενδεικτικοί ορισμοί της επιχειρηματικότητας:

Σύμφωνα με τον Schumpeter (1912/1934), ο οποίος από νωρίς διέκρινε τις διαφορές μεταξύ εφεύρεσης και καινοτομίας, ο επιχειρηματίας είναι ένας άνθρωπος της καινοτομίας που εφαρμόζει την αλλαγή σε μια οικονομία εισάγοντας νέα αγαθά ή νέες μεθόδους παραγωγής. Κατά την άποψη του Schumpeter, ο επιχειρηματίας είναι μια ανατρεπτική δύναμη σε μια οικονομία.

Σύμφωνα με τον Sarasvathy (2001), Η επιχειρηματικότητα είναι η διαδικασία εντοπισμού και εκμετάλλευσης ευκαιριών μέσω της δημιουργίας νέων πόρων ή της αναδιαμόρφωσης των υφιστάμενων.

Σύμφωνα με τον Drucker (2006), Η επιχειρηματικότητα είναι η διαδικασία ανακάλυψης, αξιολόγησης και εκμετάλλευσης ευκαιριών για τη δημιουργία νέων αγαθών και υπηρεσιών ή για την ανάπτυξη νέων μεθόδων παραγωγής, νέων αγορών, νέων πηγών εφοδιασμού και νέων τρόπων οργάνωσης των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τον Kuratko (2008), Η επιχειρηματικότητα είναι η δυναμική διαδικασία δημιουργίας σταδιακού πλούτου. Ο πλούτος δημιουργείται από άτομα που αναλαμβάνουν τους μεγαλύτερους κινδύνους όσον αφορά το κεφάλαιο, το χρόνο και/ή τη δέσμευση καριέρας, καθώς και την παροχή αξίας για το προϊόν ή την υπηρεσία που προσφέρουν.

Σύμφωνα με τους Bagley και Dauchy (2014), Η Επιχειρηματικότητα είναι η πράξη της δημιουργίας και διαχείρισης μιας επιχείρησης για την επίτευξη ενός επιθυμητού αποτελέσματος.

Καινοτομία

Η καινοτομία

Η καινοτομία, δεν μπορεί να δοθεί με έναν μοναδικό ορισμό, ιδιαίτερα σε αγροτικές περιοχές. Η καινοτομία περιλαμβάνει μια σειρά από έννοιες και διαστάσεις, αποτυπώνοντας την ουσία της δημιουργικότητας, της αλλαγής και της βελτίωσης. Η εμβάθυνση σε πολλαπλούς ορισμούς της καινοτομίας, καθένας από τους οποίους φωτίζει σημαντικές πτυχές αυτής της καίριας έννοιας, είναι αναγκαία πριν από τη διερεύνηση της αλληλένδετης της με την επιχειρηματικότητα και της σημασίας τους ως κινητήριων μοχλών για την κοινωνική και οικονομική βελτίωση των αγροτικών περιοχών.

Ενδεικτικοί ορισμοί της καινοτομίας:

Σύμφωνα με τον Schumpeter (1912/1934), η καινοτομία οδηγεί σε θύελλες "δημιουργικής καταστροφής" (creative destructions), καθώς οι καινοτομίες προκαλούν παρωχημένα αποθέματα, ιδέες, τεχνολογίες, δεξιότητες και εξοπλισμό. Το ερώτημα δεν είναι "πώς ο καπιταλισμός διαχειρίζεται τις υπάρχουσες δομές, ... [αλλά] πώς τις δημιουργεί και τις καταστρέφει". Αυτή η δημιουργική καταστροφή, προκαλεί συνεχή πρόοδο και βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο για όλους.

Σύμφωνα με τον Drucker (2006), Η καινοτομία (α) είναι το ειδικό εργαλείο της επιχειρηματικότητας. Είναι η πράξη (και διαδικασία) που προικίζει τους πόρους με μια νέα ικανότητα δημιουργίας πλούτου. (β) αναφέρεται στη δημιουργία, ανάπτυξη και εφαρμογή νέων προϊόντων, υπηρεσιών, διαδικασιών ή ιδεών με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητας, της αποτελεσματικότητας ή της αξίας. (γ) είναι η εισαγωγή κάτι νέου, είτε πρόκειται για προϊόν, υπηρεσία, διαδικασία ή οργανωτική δομή, που δημιουργεί αξία και βοηθά τους οργανισμούς ή τις κοινωνίες να προσαρμοστούν και να εξελιχθούν. (δ) είναι η διαδικασία μετατροπής μιας ιδέας ή εφεύρεσης σε αγαθό ή υπηρεσία που δημιουργεί αξία για την οποία οι πελάτες θα πληρώσουν.

Σύμφωνα με τον Jain (2023), Η καινοτομία ορίζεται ως η διαδικασία δημιουργίας νέων ιδεών, μεθόδων, προϊόντων, υπηρεσιών ή λύσεων που έχουν σημαντικό θετικό αντίκτυπο και αξία. Περιλαμβάνει τη μετατροπή δημιουργικών ιδεών σε απτά αποτελέσματα που βελτιώνουν την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα ή καλύπτουν ανεκπλήρωτες ανάγκες. Η καινοτομία δεν περιορίζεται στις τεχνολογικές εξελίξεις και περιλαμβάνει νέες προσεγγίσεις για την επίλυση προβλημάτων, διαδικασίες, οργανωτικές πρακτικές ή καινοτομίες επιχειρηματικών μοντέλων. Στον πυρήνα της, η καινοτομία περιλαμβάνει την αμφισβήτηση της υφιστάμενης κατάστασης, τη σκέψη έξω από το κουτί και την ανάληψη υπολογισμένων

κινδύνων για την προώθηση της προόδου και την επίτευξη πρωτοποριακών αποτελεσμάτων. Η καινοτομία καθοδηγείται από έναν συνδυασμό παραγόντων, όπως η περιέργεια, η δημιουργικότητα και η επιθυμία για βελτίωση. Απαιτεί μια νοοτροπία που αγκαλιάζει την αλλαγή, καλωσορίζει τις ιδέες και ενθαρρύνει τον πειραματισμό. Η καινοτομία μπορεί να εμφανιστεί σε διάφορα πλαίσια, όπως οι επιχειρήσεις, η επιστήμη, η τεχνολογία, οι κοινωνικοί τομείς ή οι δημόσιες υπηρεσίες. Μπορεί να οδηγήσει σε οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική πρόοδο, βελτίωση της ποιότητας ζωής και βιώσιμη ανάπτυξη.

Γράφημα 4 Καινοτομία (Jain, 2023).

Διασύνδεση επιχειρηματικότητας και καινοτομίας

Η διασύνδεση μεταξύ επιχειρηματικότητας και καινοτομίας είναι συμβιωτική και βαθιά. Οι επιχειρηματίες λειτουργούν συχνά ως καταλύτες της καινοτομίας, εντοπίζοντας κενά και ανεκπλήρωτες ανάγκες στην αγορά και αναπτύσσοντας προληπτικά δημιουργικές λύσεις. Η επιτυχία στην επιχειρηματικότητα βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αναγνώριση αυτών των κενών της αγοράς και στην εφαρμογή καινοτόμου σκέψης για την αντιμετώπισή τους, που τελικά οδηγεί στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων ή στην αναζωογόνηση των υφιστάμενων. Αντίστροφα, η καινοτομία ευδοκίμει μέσω της επιχειρηματικότητας, αποκτώντας ουσιαστική υποστήριξη με τη μορφή επενδύσεων, παρουσίας στην αγορά και μέσων για την προσέγγιση ευρύτερου κοινού.

Όπως αναφέρεται παραπάνω, σύμφωνα με τον Schumpeter (1912/1934), ο επιχειρηματίας είναι ένας άνθρωπος της καινοτομίας που εφαρμόζει την

αλλαγή σε μια οικονομία εισάγοντας νέα αγαθά ή νέες μεθόδους παραγωγής. Κατά την άποψη του Schumpeter, ο επιχειρηματίας είναι μια ανατρεπτική δύναμη σε μια οικονομία.

Στο σύγχρονο επιχειρηματικό τοπίο, το οποίο χαρακτηρίζεται από δυναμικές αλλαγές και έντονο ανταγωνισμό, η επιχειρηματική επιτυχία βασίζεται σε δύο θεμελιώδεις πυλώνες: τη διαφοροποίηση¹³ και την καινοτομία. Σύμφωνα με τον Segal (2023), η διαφοροποίηση είναι η κατοχή μίας ευρείας ποικιλίας επενδύσεων με διαφορετικά χαρακτηριστικά, που περιορίζουν την αστάθεια.

Γράφημα 5 Διαφοροποίηση (Garcia, 2023)

Η καινοτομία αποτελεί συχνά τον καταλύτη για την επιτυχή διαφοροποίηση. Οι επιχειρηματίες που καθοδηγούνται από καινοτόμο σκέψη επιδιώκουν συνεχή ανάπτυξη και επέκταση, τροφοδοτώντας την αναζήτηση νέων δρόμων και βελτιώνοντας τους υπάρχοντες, συμβάλλοντας σε ένα διαφοροποιημένο επιχειρηματικό χαρτοφυλάκιο. Οι καινοτομίες σε προϊόντα, υπηρεσίες ή επιχειρησιακές διαδικασίες, ανοίγουν τον δρόμο για τη

¹³ Η διαδικασία με την οποία μία επιχείρηση διαφοροποιεί τη θέση στην αγορά (είτε με νέα προϊόντα, είτε (κυρίως) με αναζήτηση νέων, διαφορετικών αγορών, καλύπτοντας το κενό που δημιουργείται από την ανάπτυξη νέων τάσεων, διαχέοντας και περιορίζοντας τους επιχειρηματικούς κινδύνους, με παράλληλη διεκδίκηση νέων θέσεων.

διαφοροποίηση, δημιουργώντας ευκαιρίες για τολμήματα σε ακαρτογράφητα εδάφη και νέες αγορές.

Οι επιχειρηματίες που υιοθετούν τη διαφοροποίηση, είναι σε καλύτερη θέση να περιηγηθούν στο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον δραστηριοποίησής τους. Επιχειρώντας σε πολλαπλούς επιχειρηματικούς τομείς, δημιουργούν ένα δίκτυ ασφαλείας που αντισταθμίζει τον αντίκτυπο των διακυμάνσεων της αγοράς. Αυτή η διαφοροποίηση όχι μόνο ενισχύει την ανθεκτικότητά τους, αλλά χρησιμεύει επίσης ως γόνιμο έδαφος για την καινοτομία. Ενθαρρύνει τον πειραματισμό, την ανάληψη κινδύνων και την αναζήτηση νέων ιδεών. Οι διαφοροποιημένες επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς, έχουν την πολυτέλεια να αναλαμβάνουν υπολογισμένους κινδύνους και είναι πιο πιθανό να εφαρμόζουν καινοτόμες λύσεις.

2. Συνδρομή θεσμικού πλαισίου στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

Τα τελευταία χρόνια, δόθηκε ιδιαίτερη αξία στην καινοτομία, ως στοιχεία των επενδυτικών σχεδίων που επιδίωκαν τη συγχρηματοδότησή τους από ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα¹⁴, δίνοντας επιπλέον μόρια βαθμολογίας σε επενδυτικά σχέδια που είχαν στοιχεία καινοτομίας (καλή πρακτική του θεσμικού πλαισίου).

Επίσης, πέραν της καινοτομίας, η δυνατότητα συγχρηματοδότησης γενικώς, επιχειρηματικών ιδεών, αναπτύχθηκε ευρέως.

Δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο για μικροπιστώσεις, για την ανάπτυξη της μικροεπιχειρηματικότητας, αλλά και τη στήριξη υφιστάμενης επιχειρηματικότητας.

Συνοπτικά, η συνδρομή του θεσμικού πλαισίου στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, αποτυπώνεται ακολούθως:

- Κανόνες και διαφάνεια: Το θεσμικό πλαίσιο θέτει κανόνες και διαφάνεια στις επιχειρηματικές δραστηριότητες, δημιουργώντας ένα σταθερό και προβλέψιμο περιβάλλον.

¹⁴ Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, ΠΑΑ, CLLD, κ.α.

- Προστασία των επενδύσεων: Θεσπίζει κανόνες για την προστασία των επενδύσεων, ενθαρρύνοντας εγχώριες και ξένες επενδύσεις.
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας: Προωθεί τον υγιή ανταγωνισμό, καταπολεμώντας τα μονοπώλια και τις αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές.
- Υποστήριξη καινοτομίας: Παρέχει κίνητρα και υποστήριξη για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.
- Προστασία του περιβάλλοντος: Θεσπίζει κανόνες για την προστασία του περιβάλλοντος, διασφαλίζοντας την βιώσιμη ανάπτυξη.
- Κοινωνική προστασία: Προστατεύει τα δικαιώματα των εργαζομένων και διασφαλίζει αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας.

Προσπάθειες βελτίωσης

Η Πολιτεία έχει υλοποιήσει τα τελευταία χρόνια διάφορες μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου και την τόνωση της επιχειρηματικότητας. Μερικές από τις πιο σημαντικές μεταρρυθμίσεις:

- Απλοποίηση διαδικασιών: Μείωση του χρόνου και του κόστους για την ίδρυση και λειτουργία επιχειρήσεων.
- Μείωση φορολογικών βαρών: Μείωση φορολογικών συντελεστών και παροχή κινήτρων για επενδύσεις.
- Βελτίωση πρόσβασης σε χρηματοδότηση: Δημιουργία νέων χρηματοδοτικών εργαλείων για νεοσύστατες και μικρές επιχειρήσεις.
- Απλοποίηση αδειοδοτήσεων: Μείωση του αριθμού και της πολυπλοκότητας των αδειών.
- Ενίσχυση της εκπαίδευσης και κατάρτισης: Ανάπτυξη προγραμμάτων για την καλλιέργεια επιχειρηματικών δεξιοτήτων.

Συμπέρασμα:

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα εξαρτάται από ένα ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο που μειώνει τα εμπόδια και ενθαρρύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα. Η υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και η

συνεχής βελτίωση του θεσμικού πλαισίου είναι απαραίτητες για την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης.

3. Δυσκολίες του θεσμικού πλαισίου για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

Πολλές φορές η καινοτομία αναφοράς σε αρκετά σχέδια, στην πραγματικότητα δεν ήταν καινοτομία, αλλά η εφαρμογή μίας πρακτικής που ήταν νέα για την ενδιαφερόμενη επιχείρηση. Αυτό τα στοιχεία πολλές φορές δεν αξιολογούταν επαρκώς αντικειμενικά.

Σε πολλές προσκλήσεις προς τον επιχειρηματικό κόσμο για την υποβολή φακέλων υποψηφιότητας, η απαιτούμενη γραφειοκρατία ήταν υπερβολικά μεγάλη, ακόμα και σε μικρού σχετικά προϋπολογισμού έργα.

Οι μικροπιστώσεις δε βρήκαν εκτενή εφαρμογή λόγω μη καλής προβολής και προώθησης, αλλά και για λόγους κουλτούρας των επιχειρηματιών.

Συνοπτικά, οι δυσκολίες του θεσμικού πλαισίου που δυσχεράνουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, αποτυπώνονται ακολούθως:

Γραφειοκρατία:

- Πολλές διαδικασίες και άδειες για την ίδρυση και λειτουργία επιχειρήσεων.
- Συχνές αλλαγές στη νομοθεσία, δημιουργώντας αστάθεια και σύγχυση.
- Χρονοβόρες και δαπανηρές διαδικασίες.

Φορολογία:

- Υψηλά φορολογικά ποσοστά, ειδικά για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.
- Συχνές αλλαγές στο φορολογικό σύστημα, δημιουργώντας αστάθεια και δυσκολίες στην προσαρμογή.
- Ελλιπής φορολογική διαφάνεια.

Χρηματοδότηση:

- Περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση, ειδικά για νεοσύστατες επιχειρήσεις.
- Υψηλά επιτόκια δανεισμού.
- Έλλειψη εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης (π.χ. venture capital).

Αδειοδότηση:

- Πολλές και περίπλοκες διαδικασίες για την λήψη αδειών.
- Χρονοβόρες και δαπανηρές διαδικασίες.
- Έλλειψη διαφάνειας και προβλεψιμότητας.

Παιδεία και κατάρτιση:

- Έλλειψη εξειδικευμένων δεξιοτήτων και γνώσεων για την επιχειρηματικότητα.
- Ελλιπής εκπαίδευση σε θέματα επιχειρηματικότητας στα σχολεία και πανεπιστήμια.
- Περιορισμένη πρόσβαση σε προγράμματα κατάρτισης για επιχειρηματίες.

Έρευνα και ανάπτυξη:

- Περιορισμένη επένδυση σε έρευνα και ανάπτυξη.
- Έλλειψη συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών κέντρων.
- Δυσκολίες στην εμπορευματοποίηση καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.

Κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον:

- Αρνητική στάση απέναντι στην αποτυχία.
- Έλλειψη κουλτούρας καινοτομίας και ρίσκου.

- Περιορισμένη υποστήριξη από την κοινωνία και τους φορείς.

Υποδομές:

- Έλλειψη επαρκών υποδομών (π.χ. δρόμοι, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια).
- Υψηλό κόστος πρόσβασης σε υποδομές.
- Ψηφιακό χάσμα, με περιορισμένη πρόσβαση στο διαδίκτυο σε απομακρυσμένες περιοχές.

Διαφθορά:

- Φαινόμενα διαφθοράς και έλλειψη διαφάνειας στις δημόσιες διαδικασίες.
- Αθέμιτος ανταγωνισμός και δυσκολίες στην υγιή ανάπτυξη των επιχειρήσεων.
- Αποθάρρυνση επενδύσεων και επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Συμπέρασμα:

Η αντιμετώπιση των δυσκολιών του θεσμικού πλαισίου είναι απαραίτητη για την τόνωση της επιχειρηματικότητας. Απαιτείται συντονισμένη προσπάθεια από την πολιτεία, τους φορείς και την κοινωνία για την δημιουργία ενός φιλικού και υποστηρικτικού περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις.

4. Δομές και κίνητρα ανάπτυξης επιχειρηματικότητας (και της καινοτομίας)

Συνοπτικά, οι δομές και τα κίνητρα που κυρίως αναπτύσσονται για τη στήριξη της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας, είναι τα ακόλουθα:

Δομές:

- Επιχειρηματικά Κέντρα και Θερμοκοιτίδες: Παρέχουν γραφειακό χώρο, υποστήριξη, mentoring και πρόσβαση σε χρηματοδότηση σε νεοσύστατες επιχειρήσεις.

- Τεχνολογικά Πάρκα: Φιλοξενούν εταιρείες τεχνολογίας και έρευνας, προσφέροντας πρόσβαση σε υποδομές, εξειδικευμένο προσωπικό και χρηματοδότηση.
- Κέντρα Καινοτομίας: Ενθαρρύνουν τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.
- Δίκτυα Αγγέλων Επενδυτών (Business Angels): Παρέχουν χρηματοδότηση και υποστήριξη σε νεοσύστατες επιχειρήσεις με υψηλό δυναμικό ανάπτυξης.
- Χρηματοδοτικά Εργαλεία: Επιδοτήσεις, δάνεια και εγγυήσεις για την υποστήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Κίνητρα:

- Φορολογικές Ελαφρύνσεις: Μείωση φόρων για νεοσύστατες επιχειρήσεις και επενδύσεις.
- Επενδυτικά Κίνητρα: Χορηγίες και επιδοτήσεις για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.
- Κίνητρα Έρευνας και Ανάπτυξης: Επιδοτήσεις για ερευνητικά προγράμματα και συνεργασίες με πανεπιστήμια.
- Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Προγράμματα για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων και γνώσεων.
- Απλοποίηση Διαδικασιών: Μείωση του χρόνου και του κόστους για την ίδρυση και λειτουργία επιχειρήσεων.
- Βελτίωση πρόσβασης σε χρηματοδότηση: Δημιουργία νέων χρηματοδοτικών εργαλείων για νεοσύστατες και μικρές επιχειρήσεις.

Επιπλέον Δομές

- Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα: Παίζουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή γνώσης και καινοτομίας, και αναπτύσσουν συνεργασίες με επιχειρήσεις για την ανάπτυξη και εμπορευματοποίηση νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

Συμπέρασμα:

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στηρίζεται σε ένα ισχυρό οικοσύστημα δομών και κινήτρων. Η δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις, με πρόσβαση σε υποδομές, χρηματοδότηση, υποστήριξη και know-how, αποτελεί θεμέλιο λίθο για την οικονομική ανάπτυξη και την ευημερία.

5. Αποτελέσματα έρευνας πεδίου

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ποιοτική ανάλυση και την περιγραφική στατιστική ανάλυση του δείγματος που συμμετείχε στην έρευνα. Στο πρώτο μέρος θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της ποιοτικής ανάλυσης, ενώ στο δεύτερο μέρος τα αποτελέσματα της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης.

Ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων από τις καθιερωμένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες εφαρμόζουν ήδη καινοτόμες πρακτικές, οδήγησε σε ένα ευρύ φάσμα ευρημάτων που παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον.

Παρακάτω, παρουσιάζουμε τα κύρια αποτελέσματα ανά ενότητα του οδηγού συνεντεύξεων. Συνολικά, 16 μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις συμμετείχαν στην έρευνα, συγκεκριμένα 8 σε κάθε χώρα (Ελλάδα, Βουλγαρία). Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει μια περιγραφή του δείγματος, σε κάθε χώρα ξεχωριστά καθώς και του συνολικού δείγματος. Η πλειονότητα του δείγματος ήταν άνδρες (68,75%) και η μέση ηλικία τους ήταν 43,5 έτη. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες είναι παντρεμένοι, σε σύμφωνο συμβίωσης ή σε μακροχρόνια σχέση (87,50%). Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο, έχουν ανώτερη εκπαίδευση (πανεπιστήμιο) (37,50%). Ασχολούνται με τις επιχειρήσεις εδώ και 12 χρόνια και είναι όλοι τους επικεφαλής. Οι καθημερινές ώρες εργασίας τους είναι περίπου 9,5 ώρες. Όσον αφορά το εισόδημά τους, το 56,25% των συμμετεχόντων ανέφερε ετήσιο οικογενειακό εισόδημα 31.125 €. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, το 62,50% των συμμετεχόντων ήταν άνδρες και η μέση ηλικία τους ήταν 43 ετών. Στο Ελληνικό δείγμα, ένας συμμετέχων ήταν από τη Γερμανία. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων είναι παντρεμένοι, σε σύμφωνο συμβίωσης ή σε μακροχρόνια σχέση (87,50%) και το 50,00% έχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Ασχολούνται με τις επιχειρήσεις εδώ και 13 χρόνια - οι

καθημερινές ώρες εργασίας τους είναι περίπου 10 και είναι όλοι επικεφαλής. Όσον αφορά το εισόδημά τους, το 62,50% των συμμετεχόντων ανέφερε ετήσιο οικογενειακό εισόδημα 34.000 €. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες δεν θέλησαν να απαντήσουν.

Στη Βουλγαρία, το 75,00% των συμμετεχόντων ήταν άνδρες και η μέση ηλικία τους ήταν 44 ετών. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων είναι παντρεμένοι, σε σύμφωνο συμβίωσης ή σε μακροχρόνια σχέση (87,50%) και το 62,50% έχει ανώτερη εκπαίδευση (πανεπιστήμιο). Ασχολούνται με τις επιχειρήσεις εδώ και 11 χρόνια - οι καθημερινές ώρες εργασίας τους είναι περίπου 9 και είναι όλοι επικεφαλής. Όσον αφορά το εισόδημά τους, το 50,00% των συμμετεχόντων ανέφερε ετήσιο οικογενειακό εισόδημα 28.250 €. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες δεν θέλησαν να απαντήσουν.

	Ελλάδα	Βουλγαρία	Σύνολο δείγματος
Φύλο			
Άνδρες	62.50%	75.00%	68.75%
Γυναίκες	37.50%	25.00%	31.25%
Ηλικία (Μέσος όρος)	43 ετών	44 ετών	43.5 ετών
Χώρα			
Ελλάδα	87.50%	0.00%	43.00%
Βουλγαρία	0.00%	100.00%	50.00%
Γερμανία	12.50%	0.00%	6.25%
Οικογενειακή κατάσταση			
Ανύπαντρος/η	12.50%	12.50%	12.50%
Έγγαμος/η, Σύμφωνο συμβίωσης, Σε μακροχρόνια σχέση	87.50%	87.50%	87.50%
Χωρισμένος/η, Διαζευγμένος/η	0.00%	0.00%	0.00%
Χήρος/α	0.00%	0.00%	0.00%
Επίπεδο εκπαίδευσης			
Βασική εκπαίδευση	12.50%	0.00%	6.25%
Απόφοιτος/η Λυκείου	25.00%	25.00%	25.00%
Τριτοβάθμια εκπαίδευση (Πανεπιστήμιο)	12.50%	62.50%	37.50%
Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών	50.00%	12.50%	31.25%
Θέση στην επιχείρηση			
Υπεύθυνος/η	100.00%	100.00%	100.00%

Μελλοντικός κληρονόμος - Μέλος της οικογένειας	0.00%	0.00%	0.00%
Βοηθητικό μέλος - Υπάλληλος	0.00%	0.00%	0.00%
Άλλο	0.00%	0.00%	0.00%
Έτη ενασχόλησης με την επιχείρηση (Μέσος όρος)	13 χρόνια	11 χρόνια	12 χρόνια
Καθημερινές ώρες εργασίας (Μέσος όρος)	10 ώρες	9 ώρες	9,5 ώρες
Ετήσιο εισόδημα νοικοκυριού (Μέσος όρος)	34.000 €	28.250 €	31.125 €
Δεν επιθυμεί να απαντήσει	37.50%	50.00%	43.75%

Περιγραφή του δείγματος στην ανάλυση ποιότητας

Όλοι οι επιχειρηματίες που συμμετείχαν στη μελέτη ρωτήθηκαν τι σημαίνει για αυτούς ο όρος "καινοτομία". Η πλειοψηφία των Ελληνικών απαντήσεων ανέφερε ότι "καινοτομία" είναι κάτι καινούργιο που δεν έχει ξαναγίνει. Ανέφεραν ότι ο όρος αυτός σημαίνει νέες μεθόδους επεξεργασίας με μικρότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα και προϊόντα ασφαλέστερα για τους καταναλωτές. Από την άλλη πλευρά, οι Βούλγαροι επιχειρηματίες ανέφεραν ότι συνδέουν τον όρο "καινοτομία" με μια νέα ιδέα ή ένα βελτιωμένο προϊόν/υπηρεσία υψηλότερης ποιότητας, προστιθέμενης αξίας και αυξημένης παραγωγικότητας. Δήλωσαν επίσης ότι μια καινοτομία εφαρμόζει νέες τεχνολογίες. Οι ερωτώμενοι αυτοαξιολόγησαν το επίπεδο γνώσης τους σχετικά με τον όρο καινοτομία, σε κλίμακα από το ένα έως το δέκα. Η μέση τιμή του Ελληνικού δείγματος ήταν 7,00 (st. d. 1,07), ενώ του Βουλγαρικού ήταν 5,50 (st. d. 1,77). Επιπλέον, ζητήθηκε από τους επιχειρηματίες που συμμετείχαν στη μελέτη να σημειώσουν τη συμβολή της καινοτομίας στις αγροτικές επιχειρήσεις, την ύπαιθρο και την κοινωνία. Όπως γνωρίζουμε, οι καινοτομίες μπορούν να επηρεάσουν τις αγροτικές επιχειρήσεις, την ύπαιθρο και την κοινωνία, σε μεγάλο βαθμό. Αποτελούν μια μεγάλη ευκαιρία για τις επιχειρήσεις, καθώς συμβάλλουν στην αύξηση των πωλήσεων, στην υψηλότερη παραγωγικότητα, σε νέες αγορές και σε επενδυτικές ευκαιρίες. Τα παραγόμενα προϊόντα και οι υπηρεσίες είναι υψηλότερης ποιότητας, με προστιθέμενη διατροφική αξία και μικρότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Πληροφορίες για τις επιχειρήσεις

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει το είδος της επιχείρησης και τα παραγόμενα προϊόντα στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία των συμμετεχόντων επιχειρηματιών.

<i>Ελλάδα</i>		
Επιχειρήσεις	Προϊόντα	Υπηρεσίες
Γεωργία	Φυσικά σφουγγάρια.	Φύτευση, καλλιέργεια, συγκομιδή, επεξεργασία και πωλήσεις.
Ζαχαροπλαστική	Μπισκότα, καραμέλες, ψωμάκια, γλυκά.	Παράδοση των παραγόμενων προϊόντων στους πελάτες και πωλήσεις μέσω ηλεκτρονικού καταστήματος.
Επεξεργασία και εμπορία φρέσκων και κατεψυγμένων ψαριών	Φρέσκα και κατεψυγμένα ψάρια και οστρακοειδή.	Μεταφορά των προϊόντων στους πελάτες, πωλήσεις μέσω ηλεκτρονικού καταστήματος.
Ξενοδοχειακή/ Αγροτουριστική μονάδα	Γλυκά του κουταλιού και μαρμελάδες που προσφέρονται στους πελάτες.	Διαμονή πελατών.
Ελαιουργείο	Ελαιόλαδο.	Παραγωγή ελαιολάδου για ιδιώτες και εταιρείες.
Χονδρικό εμπόριο σιτηρών, σπόρων, ζωοτροφών, λιπασμάτων, ζιζανιοκτόνων κ.λπ.	Σιτηρά, σπόροι, ζωοτροφές, λιπάσματα κ.λπ.	Συμβουλευτικές υπηρεσίες σε νέους αγρότες με γεωπόνο που εργάζεται στην επιχείρηση.
Παραγωγή αποξηραμένων λαχανικών και φρούτων	Ψητές ντομάτες, σάλτσες, πιπεριές, μελιτζάνες κ.λπ.	Αποξήρανση και τυποποίηση φρούτων και λαχανικών.

Δασικές επιχειρήσεις	Δασικά προϊόντα.	Κοπή, αρχική επεξεργασία και μεταφορά των δέντρων από το δάσος, για την περαιτέρω αξιοποίησή τους.
Βουλγαρία		
Επιχειρήσεις	Προϊόντα	Υπηρεσίες
Κατασκευή κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, εκτός της ένδυσης.	Κλινοσκεπάσματα, σετ κρεβατιών, ελαφριά παπλώματα και τα πάντα από κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα για το σπίτι.	Πώληση και διανομή προϊόντων.
Κατασκευή οδοντιατρικών στεφανών, προσθέσεων και γεφυρών, όψεων πορσελάνης κ.λπ. από σύγχρονα υλικά με τη χρήση των τελευταίων τεχνολογιών.	Οδοντικές στεφάνες, προσθέσεις και γέφυρες, όψεις πορσελάνης.	Πωλήσεις.
Παραγωγή ψωμιού, αρτοποιημάτων και νωπών ζαχαρωδών προϊόντων.	Ψωμί, αρτοποιείο και φρέσκα είδη ζαχαροπλαστικής.	Πώληση και διανομή προϊόντων.
Κατασκευή κτιρίων και εγκαταστάσεων, σχεδιασμός, αρχιτεκτονικές και μηχανολογικές δραστηριότητες.	Οικιστικά κτίρια, αρχιτεκτονικά έργα.	Δραστηριότητες κατασκευής, σχεδιασμού, αρχιτεκτονικής και μηχανικής.
Κατάστημα αυτοκινήτων.	Πλαστικά και μουςαμάδες.	Κόλληση πλαστικών αυτοκινήτων και σχεδιασμός

		εξατομικευμένων μουσαμάδων για φορτηγά.
Κατάστημα τροφίμων και αγαθών.	Τρόφιμα, είδη σπιτιού.	Λιανικό εμπόριο τροφίμων.
Κατασκευή εξωτερικών ενδυμάτων.	Ρούχα για γυναίκες και άνδρες.	Κατασκευή και πωλήσεις.
Διεθνείς μεταφορές εμπορευμάτων.	Υπηρεσίες μεταφοράς εμπορευμάτων.	Υπηρεσίες μεταφοράς εμπορευμάτων.

Για την περαιτέρω ανάλυση των επιχειρήσεων, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν σχετικά με τη διαφοροποίηση της επιχείρησής τους από τις επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας (συμβατικές επιχειρήσεις). Στην Ελλάδα, η πλειοψηφία δήλωσε ότι η επιχείρησή τους χρησιμοποιεί την τελευταία λέξη της τεχνολογίας, τις τεχνικές και τα εργαλεία που καθιστούν τα προϊόντα τους μοναδικά και υψηλής ποιότητας. Μάλιστα, άξια αναφοράς ήταν η απάντηση "η επιχείρησή μου παράγει προϊόντα με στοχευμένη παραγωγή που είναι εύκολο να συντηρηθούν και απευθύνονται σε ξένες αγορές, κυρίως στις χώρες της βόρειας Ευρώπης". Στη Βουλγαρία, η πλειοψηφία τόνισε ότι η διαφορά έγκειται κυρίως στην υψηλότερη ποιότητα των προϊόντων τους. Αναπτύσσονται σύμφωνα με τις ειδικές ανάγκες κάθε πελάτη με καινοτόμα υλικά και παραδίδονται σε σύντομες προθεσμίες. Επιπλέον, τα προϊόντα έχουν χαμηλότερες τιμές και μακροχρόνιες εγγυήσεις.

Και οι δύο χώρες εφαρμόζουν σε μεγάλο βαθμό καλές πρακτικές. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι τα υλικά που χρησιμοποιούν είναι φιλικά προς το περιβάλλον και τους πελάτες, δεν χρησιμοποιούν χημικές ουσίες, έχουν πιστοποιήσεις συστημάτων ασφάλειας τροφίμων όπως GMP, HACCP, ISO 22000, IFS, SMETA, εφαρμόζουν πρακτικές που εξοικονομούν νερό και ενέργεια. Στη Βουλγαρία, άλλαξαν εξοπλισμό με γνώμονα την προστασία των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος. Τα νέα ψηφιοποιημένα μηχανήματα δεν εκπέμπουν επιβλαβείς εκπομπές. Επιπλέον, εφαρμόζουν ψηφιοποιημένα μηχανήματα στην παραγωγική διαδικασία, τα οποία είναι εξοπλισμένα με πίνακες LCD, που επιτρέπουν τον έλεγχο και τη ρύθμιση του μηχανήματος σε σχέση με τις εργασίες που εκτελούνται, οδηγώντας σε μείωση της κατανάλωσης

ηλεκτρικής ενέργειας, αυξάνοντας την ενεργειακή απόδοση, αντίστοιχα στην προστασία του περιβάλλοντος. Άλλες καλές πρακτικές που αναφέρθηκαν από τους Βούλγαρους επιχειρηματίες είναι οι τρισδιάστατοι ενδοστοματικοί σαρωτές και η εφαρμογή εξειδικευμένου λογισμικού στον τομέα της οδοντιατρικής, η κατασκευή ενεργειακά αποδοτικών κτιρίων και τα συστήματα διαχείρισης αποβλήτων.

Ο βαθμός καινοτομίας, σε κλίμακα 5 σημείων, διαφέρει μεταξύ των δύο χωρών. Στην Ελλάδα, είναι μεσαίος, με μέση τιμή 3,25 , ενώ στη Βουλγαρία, είναι χαμηλότερος με μέση τιμή 2,13 . Μεταξύ των καινοτόμων πρακτικών στην Ελλάδα είναι,

- Τμήμα Έρευνας και Ανάπτυξης.
- Συσχευασία φιλική προς το περιβάλλον.
- Μέθοδος κατάψυξης αλιευμάτων φιλική προς το περιβάλλον που διατηρεί τα προϊόντα καλύτερα και περισσότερο.
- Τεχνολογικές καινοτομίες στις τεχνικές επεξεργασίας.
- Υιοθέτηση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.

Οι καινοτόμες πρακτικές, που δήλωσαν οι Βούλγαροι συμμετέχοντες είναι,

- Υλικά φιλικά προς το περιβάλλον.
- Νέος ψηφιοποιημένος, ακριβέστερος εξοπλισμός.
- Εισαγωγή της λειτουργίας IoT για σύνδεση μέσω WIFI με λογισμικό ελέγχου για τη διαχείριση της παραγωγικής διαδικασίας.

Το επίπεδο εφαρμογής των τεχνολογικών μέσων, σε κλίμακα 5 σημείων, και στις δύο χώρες είναι μέτριο. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, η μέση τιμή είναι 3,14 , και στη Βουλγαρία, η μέση τιμή είναι 3,00. Μεταξύ των τεχνολογικών μέσων που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα είναι,

- Αυτοματοποιημένη γραμμή παραγωγής
- Εφαρμογή καινοτόμου μεθόδου ταχείας κατάψυξης. Οι θάλαμοι ψύξης είναι λιγότερο ενεργοβόροι και πιο αποδοτικοί.
- Παραγωγή υπό κενό και ψύξη. Φιλτράρισμα του ελαιολάδου καθ' όλη

τη διάρκεια της διαδικασίας, η θερμοκρασία, η πίεση και η ταχύτητα μπορούν να παρακολουθούνται και να ελέγχονται.

- Εγκατάσταση αισθητήρων σε τμήματα της επιχείρησης που πρέπει να παρακολουθούνται.
- Χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones) στις καλλιεργούμενες περιοχές.

Τα τεχνολογικά μέσα, που εφαρμόστηκαν από τους Βούλγαρους συμμετέχοντες είναι,

- Εφαρμογή μηχανημάτων και εξοπλισμού με ψηφιακό έλεγχο και προγραμματισμό και ψηφιακό πίνακα LCD που δείχνει τις λειτουργικές και υπηρεσιακές λειτουργίες με κατανοητό και προσιτό τρόπο για χρήστες διαφορετικών επιπέδων.
- Εφαρμογή εξειδικευμένου λογισμικού που επιτρέπει την εφαρμογή πρόσθετων καινοτόμων σύγχρονων μεθόδων για την κατασκευή διαφόρων οδοντιατρικών στεφανών, προσθέσεων κ.λπ.
- Εισαγωγή της λειτουργίας IoT για τη σύνδεση μέσω WiFi με το λογισμικό ελέγχου για τη διαχείριση της παραγωγικής διαδικασίας.
- Εφαρμογή μηχανημάτων και εξοπλισμού με ψηφιακό έλεγχο και προγραμματισμό.

Το επίπεδο εφαρμογής της ψηφιακής τεχνολογίας, σε κλίμακα 5 σημείων, διαφέρει μεταξύ των δύο χωρών. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα είναι μεσαίο με μέση τιμή 3,25, ενώ στη Βουλγαρία είναι χαμηλότερο με μέση τιμή 2,75 . Όσον αφορά τα μέσα ψηφιακής τεχνολογίας που εφαρμόζουν οι Έλληνες επιχειρηματίες, ανέφεραν τα παραπάνω,

- Ιστοσελίδα
- Ηλεκτρονικό κατάστημα
- Σύστημα ERP που καταγράφει όλα τα εισερχόμενα και εξερχόμενα προϊόντα

- Ηλεκτρονικό σύστημα κρατήσεων και διαχείρισης
- Χρήση των κοινωνικών δικτύων για άμεση ενημέρωση για συναντήσεις και εκδηλώσεις, καθώς και συμβουλές προς τους αγρότες
- Έλεγχος με κάμερες του παραγόμενου προϊόντος, ειδικούς αισθητήρες μέτρησης (θερμοκρασίας, υγρασίας κ.λπ.)

Επιπλέον, μορφές ψηφιακής τεχνολογίας που εφαρμόζουν οι Βούλγαροι επιχειρηματίες είναι,

- Εφαρμογή μηχανών CNC στην παραγωγή
- Εισαγωγή της λειτουργίας IoT για σύνδεση μέσω WIFI με λογισμικό για έλεγχο, ρύθμιση, ανταλλαγή δεδομένων και παρακολούθηση της λειτουργίας και της εξυπηρέτησης των μηχανών
- Εφαρμογή συστημάτων ERP και CRM
- Ιστοσελίδα

Επιπλέον, το 100,00% των Ελλήνων επιχειρηματιών και το 62,50% των Βούλγαρων επιχειρηματιών έχουν ήδη δημιουργήσει ιστοσελίδα και λογαριασμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να προωθήσουν τις επιχειρήσεις τους στο διαδίκτυο. Τα κανάλια διανομής, στην Ελλάδα, είναι τα εξής: Η Ελλάδα διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στην αγορά της Ελλάδας,

- Ιστοσελίδα
- Μέσα κοινωνικής δικτύωσης
- Καταστήματα λιανικής
- Εκθέσεις
- Διαδίκτυο/κατάστημα
- Χονδρικό εμπόριο
- Σούπερ μάρκετ

Παρόμοια είναι και τα κανάλια διανομής στη Βουλγαρία,

- Ιστοσελίδα/eshop
- Διαφημίσεις στο διαδίκτυο
- Χονδρικό εμπόριο
- Μέσα κοινωνικής δικτύωσης
- Καταστήματα λιανικής
- Συμβάσεις Όσον αφορά, ο βαθμός εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων σε αγορές εκτός συνόρων, είναι αρκετά υψηλός.

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, η μέση τιμή είναι 3,50 . Στη Βουλγαρία, φαίνεται ότι ο βαθμός εξωστρέφειας είναι χαμηλότερος με μέση τιμή 2,86.

Ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων

Συνολικά, στην έρευνα συμμετείχαν 120 άτομα, 60 από κάθε χώρα (Ελλάδα, Βουλγαρία). Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει μια περιγραφή του δείγματος, σε κάθε χώρα ξεχωριστά καθώς και του συνολικού δείγματος. Σε γενικές γραμμές, η πλειοψηφία του δείγματος ήταν άνδρες (65,83%) και η μέση ηλικία ήταν 44,5 έτη. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες είναι παντρεμένοι, σε σύμφωνο συμβίωσης ή σε μακροχρόνια σχέση (74,99%), έχουν 3-4 μέλη στο νοικοκυριό (65,83%) με 0 ανήλικα μέλη (55,00%). Διαθέτουν τριτοβάθμια εκπαίδευση (πανεπιστήμιο) (40,84%). Όσον αφορά το επάγγελμα του δείγματος, το 78,33% του συνολικού δείγματος είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, αυτοαπασχολούμενοι ή ιδιοκτήτες επιχειρήσεων και το ετήσιο εισόδημά τους είναι 10.001-18.000 € (31,67%). Αξίζει να αναφερθεί ότι το 20,83% δεν θέλησε να απαντήσει. Σε επίπεδο χώρας, στην Ελλάδα, το 60,00% των συμμετεχόντων ήταν άνδρες και ο μέσος όρος ηλικίας ήταν 46 ετών. Η πλειοψηφία είναι παντρεμένοι, με σύμφωνο συμβίωσης ή σε μακροχρόνια σχέση (71,66%), έχουν 3-4 μέλη στο νοικοκυριό (66,67%) με 1-2 ανήλικα μέλη (51,67%). Έχουν αποφοιτήσει από το λύκειο (46,67%). Όσον αφορά το επάγγελμά τους, είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, αυτοαπασχολούμενοι ή ιδιοκτήτες επιχειρήσεων (65,00%) και το ετήσιο εισόδημά τους είναι 10.001-18.000 € (40,00%).

Ως εκ τούτου, στη Βουλγαρία, το 71,67% των συμμετεχόντων ήταν άνδρες και ο μέσος όρος ηλικίας ήταν 43 ετών. Η πλειονότητα είναι παντρεμένοι, σε σύμφωνο συμβίωσης ή σε μακροχρόνια σχέση (78,33%), έχουν 3-4 μέλη του νοικοκυριού (65,00%) με 0 ανήλικα μέλη (61,67%). Έχουν ανώτερη εκπαίδευση (πανεπιστήμιο) (41,67%). Όσον αφορά το επάγγελμά τους, είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, αυτοαπασχολούμενοι ή ιδιοκτήτες επιχειρήσεων (91,66%) και το ετήσιο εισόδημά τους είναι 10.001-18.000 € (23,33%). Αξίζει να αναφερθεί ότι το 31,67% δεν θέλησε να απαντήσει.

	Ελλάδα	Βουλγαρία	Σύνολο του δείγματος
Φύλο			
Άνδρες	60.00%	71.67%	65.83%
Γυναίκες	40.00%	28.33%	34.17%
Ηλικία (Μέσος όρος)	46 ετών	43 ετών	44.5 ετών
Marital status			
Ανύπαντρος/η	20.00%	20.00%	20.00%
Έγγαμος, Σύμφωνο συμβίωσης, Σε μακροχρόνια σχέση	71.66%	78.33%	74.99%
Χωρισμένος/η, Διαζευγμένος/η	6.67%	0.00%	3.34%
Χήρος/α	1.67%	1.67%	1.67%
Δεν επιθυμεί να απαντήσει	0.00%	0.00%	0.00%
Μέλη του νοικοκυριού			
1-2 μέλη	26.67%	35.00%	30.84%
3-4 μέλη	66.67%	65.00%	65.83%
> 4 μέλη	6.66%	0.00%	3.33%
Μικρά μέλη			
0 minor μέλη	48.33%	61.67%	55.00%
1-2 minor μέλη	51.67%	36.66%	44.17%
> 2 minor μέλη	0.00%	1.67%	0.83%
Επάγγελμα/Απασχόληση			
Ελεύθερος επαγγελματίας, Αυτοαπασχολούμενος, Ιδιοκτήτης επιχείρησης	65.00%	91.66%	78.33%
Δημόσιος/δημοτικός υπάλληλος	0.00%	0.00%	0.00%
Ιδιωτικός υπάλληλος	3.33%	5.00%	4.17%

Αγρότης - Κτηνοτρόφος	23.33%	0.00%	11.66%
Σπουδαστής/στρια	1.67%	1.67%	1.67%
Συνταξιούχος	0.00%	0.00%	0.00%
Οικιακά	3.33%	0.00%	1.67%
Άνεργοι	1.67%	1.67%	1.67%
Άλλο	0.00%	0.00%	0.00%
Δεν επιθυμεί να απαντήσει	1.67%	0.00%	0.83%
Επίπεδο εκπαίδευσης			
Ολοκλήρωση ορισμένων ετών βασικής εκπαίδευσης	0.00%	0.00%	0.00%
Βασική εκπαίδευση	1.67%	0.00%	0.83%
Λύκειο	46.67%	20.00%	33.33%
Τριτοβάθμια εκπαίδευση (Πανεπιστήμιο)	40.00%	41.67%	40.84%
Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών, Διδακτορικό	8.33%	38.33%	23.33%
Δεν επιθυμεί να απαντήσει	3.33%	0.00%	1.67%
Εισόδημα			
0-5.000 €	1.67%	0.00%	0.83%
5.001-10.000 €	3.33%	1.67%	2.50%
10.001-18.000 €	40.00%	23.33%	31.67%
18.001-25.000 €	16.66%	21.66%	19.16%
25.001-30.000 €	11.67%	15.00%	13.34%
30.001-40.000 €	11.67%	6.67%	9.17%
>40.000 €	5.00%	0.00%	2.50%
Δεν επιθυμεί να απαντήσει	10.00%	31.67%	20.83%

Πληροφορίες σχετικά με τις επιχειρήσεις

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων και στις δύο χώρες έχει επιχειρήσεις μικρής κλίμακας. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, οι επιχειρήσεις αυτές είναι κυρίως στον τομέα της γεωργίας, ή μικρές επιχειρήσεις που αφορούν τον τουρισμό, τους συμβούλους, τις ασφάλειες, τις εξαγωγές, την οικοτεχνία, την εκπαίδευση, την υγεία και την οινοποιία. Στη Βουλγαρία, οι περισσότερες επιχειρήσεις ασχολούνται με διάφορα είδη ένδυσης και αξεσουάρ, αλλά υπάρχουν επίσης επιχειρήσεις μικρής κλίμακας στον τομέα των κατασκευών, των ανακαινίσεων, του τουρισμού, των μεταφορών και των υπηρεσιών μεταφοράς εμπορευμάτων, της διάγνωσης και της

θεραπείας, της διαφήμισης, του σχεδιασμού και της λογιστικής. Ο παρακάτω πίνακας αναφέρει τα προϊόντα που παράγονται και τις παρεχόμενες υπηρεσίες από τις ελληνικές και βουλγαρικές επιχειρήσεις.

Ελλάδα
Καλλυντικά (σαπούνια, κεριά, έλαια σώματος)
Φυσικά σφουγγάρια
Σταφύλια
Ελίες
Ξηροί καρποί (αμύγδαλα, φουντούκια)
Αρωματικά φυτά
Προϊόντα λεβάντας
Χυμός μήλου
Σπαράγγια
Ακτινίδια
Αποξηραμένες/Λιαστές ντομάτες
Μέλι και προϊόντα μέλισσας

Μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού
Παραδοσιακά ζυμαρικά
Σπιτικές πίτες
Αιθέρια έλαια
Φρέσκα και κατεψυγμένα ψάρια
Γαλακτοκομικά προϊόντα
Κρασί
Προϊόντα υλοτομίας και ξυλουργικής
Γεωργικές προμήθειες
Προϊόντα προίκας
Ρούχα και κοσμήματα
Συσκευασία και εμπορία γεωργικών προϊόντων
Ασφαλιστικές υπηρεσίες
Υπηρεσίες διαμονής
Υπηρεσίες συμβούλων

Εξαγωγές
Υπηρεσίες κατάρτισης
Υπηρεσίες υγείας
Δραστηριότητες για τα παιδιά
Βουλγαρία
Κλινοσκεπάσματα, σεντ κρεβατιών, ελαφριά παπλώματα, μαξιλάρια, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα
Διαφορετικοί τύποι παπουτσιών
Ένδυση και αξεσουάρ ένδυσης
Πλεκτά: μπλουζάκια, πιτζάμες, φορέματα κ.λπ.
Εσώρουχα
Οδοντικές στεφάνες, προσθέσεις και γέφυρες, όψεις πορσελάνης κ.λπ.
Ψωμί, αρτοποιία και νωπά γλυκίσματα
Έπιπλα
Μεταλλικές κατασκευές και τα μέρη τους

Ηλεκτρικά εξαρτήματα για εξοπλισμό χαμηλής τάσης
Προϊόντα ραπτικής
Λουλούδια
Προϊόντα λογισμικού υπολογιστών
Υπηρεσίες διάγνωσης και θεραπείας
Υπηρεσίες δικτύου
Υπηρεσίες διαφήμισης και σχεδιασμού
Λογιστικές υπηρεσίες
Υπηρεσίες μεταφορών
Υπηρεσίες μεταφοράς εμπορευμάτων
Τεχνικές υπηρεσίες και επισκευή αυτοκινήτων
Πολιτιστικός, οικολογικός και γαστρονομικός τουρισμός
Τουριστικές υπηρεσίες
Υπηρεσίες ανακαινίσεων και κατασκευών

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες από την Ελλάδα, τα κανάλια πώλησης είναι κυρίως οι αγορές λιανικής και χονδρικής, οι εξαγωγές, τα ηλεκτρονικά

καταστήματα, οι λογαριασμοί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα σούπερ μάρκετ και η συμμετοχή σε εκθέσεις. Ως εκ τούτου, στη Βουλγαρία, τα κανάλια πώλησης είναι οι αγορές λιανικής και χονδρικής, η ιστοσελίδα/e-shops, οι διαφημίσεις στο Διαδίκτυο, οι λογαριασμοί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι μακροπρόθεσμες συμβάσεις. Η πλειονότητα των επιχειρηματιών έχει αναπτύξει το ψηφιακό αποτύπωμα της επιχείρησής τους, με μέση τιμή 2,86. Στην πραγματικότητα, το 63,34% έχει ήδη δημιουργήσει έναν ιστότοπο ή λογαριασμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, Instagram κ.λπ.) για να προωθήσουν τις επιχειρήσεις τους στο διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, πολλές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τεχνολογικά μέσα και ψηφιακή τεχνολογία, με μέση τιμή 3,15, ενώ στη Βουλγαρία, είναι λιγότερες με μέση τιμή 2,57. Επιπλέον, στην Ελλάδα υπάρχει το 75,00% των συμμετεχόντων που έχουν ιστοσελίδα ή λογαριασμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ενώ στη Βουλγαρία είναι το 51,67%.

Σύμφωνα με όλους τους συμμετέχοντες, το επίπεδο των γνώσεών τους σχετικά με την έννοια της "καινοτομίας" είναι μέτριο, σε μια 5-βάθμια κλίμακα Likert ($M=3.02$). Πιο συγκεκριμένα, οι Έλληνες έχουν μεγαλύτερη εικόνα του όρου "καινοτομία" με μέση τιμή 3,22 (st. d. 0,90), ενώ οι Βούλγαροι έχουν χαμηλότερη μέση τιμή 2,82 (st. d. 0,83) Ένα ενδιαφέρον μέρος του ερωτηματολογίου ήταν η οπτικοποίηση του όρου "καινοτομία". Για την ακρίβεια, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν την πρώτη λέξη που τους έρχεται στο μυαλό όταν ακούν αυτόν τον όρο. Στη συνέχεια, οι απαντήσεις τους ομαδοποιήθηκαν και δημιουργήθηκε το σύννεφο λέξεων στην. Όσο περισσότερο επαναλαμβανόταν μια λέξη, τόσο μεγαλύτερη εμφανιζόταν στο σύννεφο λέξεων. Στην πραγματικότητα, είναι σαφές ότι η λέξη "νέο" είναι αυτή που επαναλαμβάνεται περισσότερο. Οι επόμενες λέξεις που αναφέρθηκαν πολύ από τους ερωτηθέντες ήταν "ανταγωνιστικότητα", "καινοτομία" και "πρωτοπορία" Σε επίπεδο χώρας, στην Ελλάδα, η λέξη "νέο" φαίνεται να είναι αυτή που συνδέεται με την καινοτομία. Οι επόμενες 2 λέξεις στις οποίες αναφέρθηκαν πολύ οι ερωτηθέντες ήταν "βελτίωση" και "πρωτοπορία". Στη Βουλγαρία, σύμφωνα με την άποψη των συμμετεχόντων, η λέξη που συνδέεται περισσότερο με την καινοτομία είναι η "ανταγωνιστικότητα". Οι επόμενες 2 λέξεις στις οποίες αναφέρθηκαν πολύ οι ερωτηθέντες ήταν "νέο" και "καινοτομία". Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε μεγάλο ενδιαφέρον για την καινοτομία, με μέση τιμή 3,57 (st. d. 0,88). Οι Έλληνες εμφανίστηκαν σε υψηλότερο ποσοστό (μέση τιμή 3,68, st. δ. 0,91) από τους Βούλγαρους (μέση τιμή 3,45, st. δ. 0,85). Πριν βαθμολογήσουν οι συμμετέχοντες το επίπεδο ενδιαφέροντός τους (σε μια

κλίμακα Likert 5 βαθμών), τους δόθηκε ένας ορισμός του όρου «καινοτομία». Η επόμενη ερώτηση βασίστηκε στην ταξινόμηση της θεωρίας της διάχυσης της καινοτομίας Rogers. Ζητήθηκε από όλους τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν τον εαυτό τους σχετικά με το χρόνο που υιοθετούν μια καινοτομία. Συνολικά, το 42,50% ταξινομήθηκε ως «πρώιμη πλειοψηφία», που σημαίνει ότι εφαρμόζει καινοτομίες μόλις δει άλλα επιτυχημένα παραδείγματα. Στην Ελλάδα, φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες, το 53,33%, είναι «πρώιμη πλειοψηφία» στη διαδικασία υιοθέτησης της καινοτομίας, ενώ στη Βουλγαρία, το 35,00% των συμμετεχόντων αυτοαξιολογούνται ως «όψιμη πλειοψηφία», δηλαδή τις εφαρμόζουν μετά από πολλά χρόνια. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα το 15,00% των συμμετεχόντων αναφέρονταν ως «καινοτόμοι». Η τρέχουσα υιοθέτηση πρακτικών καινοτομίας από τους συμμετέχοντες είναι πολύ υψηλή καθώς το 61,67% εφαρμόζει ήδη τέτοιες πρακτικές. Ειδικότερα, στην Ελλάδα το 60,00% εφαρμόζει πρακτικές καινοτομίας σε μέσο (42,86%) και υψηλό βαθμό (42,86%), ενώ στη Βουλγαρία το 63,33% εφαρμόζει πρακτικές καινοτομίας σε μεσαίο βαθμό (51,70%). Όσον αφορά την προθυμία των συμμετεχόντων να υιοθετήσουν πρακτικές καινοτομίας στο μέλλον, σε γενικές γραμμές δήλωσαν ότι είναι πιθανή (52,50%) (Πίνακας 14). Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, το 45,00% των συμμετεχόντων είπε ότι είναι πιθανό και το 25,00% εξαιρετικά πιθανό να υιοθετήσει πρακτικές καινοτομίας στο μέλλον. Στη Βουλγαρία, το 52,50% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι είναι πιθανό να υιοθετήσει πρακτικές καινοτομίας στο μέλλον. Οι 5 παράγοντες με τη μεγαλύτερη επιρροή, στο συνολικό δείγμα είναι η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων προϊόντων/υπηρεσιών, τα οικονομικά κίνητρα, η ανάγκη αλλαγής - κίνητρο για συμμετοχή σε νέες πρακτικές ή ιδέες, η ευκολία εφαρμογής της καινοτομίας και η διαθεσιμότητα πληροφοριών. Αυτοί οι παράγοντες είναι πάνω από τη μέση μέση τιμή του συνολικού δείγματος $M > 3,77$.

Ευρήματα και συστάσεις για την περίπτωση της Ελλάδας

Ποιοτικά ευρήματα

Οι Έλληνες επιχειρηματίες που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν υψηλό επίπεδο γνώσης του όρου «καινοτομία», αν και είναι πρόθυμοι να εκπαιδευτούν και να καταρτιστούν περαιτέρω. Η πλειοψηφία ανέφερε ότι η διαφοροποίηση των επιχειρήσεων τους είναι η χρήση των πιο πρόσφατων τεχνολογιών. Ο βαθμός καινοτομίας, εξωστρέφειας, υλοποίησης τεχνολογικών μέσων και εφαρμογής ψηφιακής τεχνολογίας είναι μεσαίος. Τα αποτελέσματα από την ανάλυση SWOT αποκάλυψαν ότι, αφενός, το

εσωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης επηρεάζεται περισσότερο από τη μεταβλητή «ποιότητα προϊόντος». Ενώ από την άλλη, το εξωτερικό περιβάλλον έχει επηρεαστεί από «χρηματοδοτικούς πόρους». Τα αποτελέσματα από την ανάλυση PEST εντόπισαν ότι η «νομοθεσία» έχει τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στο πολιτικό περιβάλλον, οι «εισαγωγές» στο οικονομικό περιβάλλον, η «ποιότητα προϊόντων» στο κοινωνικό περιβάλλον και η «αυτοματοποίηση της διαδικασίας παραγωγής» στο τεχνολογικό περιβάλλον.

Ποιοτικά ευρήματα

Οι Έλληνες συμμετέχοντες έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την καινοτομία και το επίπεδο γνώσεων τους είναι μεσαίο σε αυτήν την έννοια. Οι τρεις λέξεις που συνδέονται με τον όρο καινοτομία είναι «νέο», «βελτίωση» και «πρωτοπορία». Η πλειονότητα των συμμετεχόντων χαρακτηρίστηκε ως «πρώιμη πλειοψηφία» στη διαδικασία υιοθέτησης της καινοτομίας, πράγμα που σημαίνει ότι εφαρμόζουν καινοτομίες μόλις δουν άλλα επιτυχημένα παραδείγματα. Ωστόσο, στην Ελλάδα, η τρέχουσα εφαρμογή πρακτικών καινοτομίας είναι αρκετά χαμηλότερη σε σύγκριση με τη Βουλγαρία, αλλά είναι πρόθυμες να υιοθετήσουν πρακτικές καινοτομίας στο μέλλον. Οι δύο παράγοντες με τη μεγαλύτερη επιρροή στην υιοθέτηση πρακτικών καινοτομίας είναι η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων προϊόντων/υπηρεσιών και τα οικονομικά κίνητρα. Η πλειοψηφία ανέφερε ότι έχει επιχειρήσεις μικρής κλίμακας, κυρίως στον τομέα της γεωργίας, ή επιχειρήσεις μικρής κλίμακας που αφορούν τον τουρισμό, τους συμβούλους, τις ασφάλειες, τις εξαγωγές, την οικοτεχνία, την εκπαίδευση, την υγεία και την οινοποιία. Οι Έλληνες συμμετέχοντες χρησιμοποιούν τεχνολογικά μέσα και ψηφιακή τεχνολογία σε μεγαλύτερο βαθμό από τους Βούλγαρους. Ήδη προωθούν τις επιχειρήσεις τους στο διαδίκτυο μέσω ιστότοπου ή λογαριασμών μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, Instagram κ.λπ.). Τέλος, έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα καινοτομίας. Τα αποτελέσματα από την ανάλυση SWOT αποκάλυψαν ότι, αφενός, το εσωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης επηρεάζεται περισσότερο από δύο μεταβλητές, την «ποιότητα προϊόντος» και «τρέχουσες δεξιότητες, γνώση, τεχνογνωσία». Ενώ από την άλλη, το εξωτερικό περιβάλλον έχει επηρεαστεί από την «καταναλωτική τάση». Τα αποτελέσματα από την ανάλυση PEST εντόπισαν ότι η «πολιτική σταθερότητα» έχει τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στο πολιτικό περιβάλλον, ο «ρυθμός ανάπτυξης» και το «κόστος παραγωγής» στο οικονομικό περιβάλλον, η «ποιότητα προϊόντος» στο κοινωνικό περιβάλλον και η

«αυτοματοποίηση της διαδικασίας παραγωγής». στο τεχνολογικό περιβάλλον.

Ευρήματα και συστάσεις για την περίπτωση της Βουλγαρίας

Ποιοτικά ευρήματα

Οι Βούλγαροι επιχειρηματίες που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν χαμηλότερο επίπεδο γνώσης του όρου «καινοτομία» σε σύγκριση με τους Έλληνες. Στην πραγματικότητα, η πλειοψηφία είναι πρόθυμη να εκπαιδευτεί περαιτέρω και να εκπαιδευτεί, προκειμένου να αποκτήσει περισσότερη εμπειρία και γνώση. Η πλειοψηφία ανέφερε ότι η διαφοροποίηση των επιχειρήσεων τους είναι η υψηλή ποιότητα των προϊόντων τους. Ο βαθμός καινοτομίας, εξωστρέφειας, εφαρμογής τεχνολογικών μέσων και εφαρμογής ψηφιακής τεχνολογίας είναι χαμηλός. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT αποκάλυψαν ότι, αφενός, το εσωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης επηρεάζεται περισσότερο από τη μεταβλητή «τρέχουσες δεξιότητες, γνώση, εξειδίκευση». Ενώ από την άλλη, το εξωτερικό περιβάλλον έχει επηρεαστεί από την «καταναλωτική τάση». Τα αποτελέσματα από την ανάλυση PEST εντόπισαν ότι η «νομοθεσία» έχει τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στο πολιτικό περιβάλλον, το «κόστος παραγωγής» στο οικονομικό περιβάλλον, η «ποιότητα προϊόντος» στο κοινωνικό περιβάλλον και η «χρήση τεχνολογιών» στο τεχνολογικό περιβάλλον.

Ποιοτικά ευρήματα

Οι Βούλγαροι συμμετέχοντες έχουν μικρότερο ενδιαφέρον για την καινοτομία και το επίπεδο γνώσεων τους είναι επίσης χαμηλό σε αυτήν την έννοια. Οι τρεις λέξεις που συνδέονται με τον όρο καινοτομία είναι «ανταγωνιστικότητα», «νέο» και «καινοτομία». Επιπλέον, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων χαρακτηρίστηκε ως «όψιμη πλειοψηφία» στη διαδικασία υιοθέτησης της καινοτομίας, πράγμα που σημαίνει ότι τις εφαρμόζουν μετά από πολλά χρόνια. Ωστόσο, στη Βουλγαρία, η τρέχουσα εφαρμογή πρακτικών καινοτομίας είναι αρκετά υψηλότερη σε σύγκριση με την Ελλάδα και είναι πρόθυμες να υιοθετήσουν πρακτικές καινοτομίας στο μέλλον. Οι δύο παράγοντες με τη μεγαλύτερη επιρροή στην υιοθέτηση πρακτικών καινοτομίας είναι οι ίδιοι με το ελληνικό δείγμα, η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων προϊόντων/υπηρεσιών και τα οικονομικά κίνητρα. Η πλειοψηφία ανέφερε ότι έχει μικρές επιχειρήσεις. Οι περισσότερες επιχειρήσεις ασχολούνται με διάφορα είδη ένδυσης και αξεσουάρ, αλλά υπάρχουν και επιχειρήσεις μικρής κλίμακας στον τομέα των κατασκευών,

ανακαινίσεων, τουρισμού, μεταφορών και υπηρεσιών φορτίου, διάγνωσης και θεραπείας, διαφήμισης, σχεδίασης και λογιστικής. Η χρήση τεχνολογικών μέσων και ψηφιακής τεχνολογίας στους Βούλγαρους συμμετέχοντες είναι χαμηλότερη από ό,τι στους Έλληνες. Στην πραγματικότητα, μόνο οι μισοί από τους συμμετέχοντες έχουν ιστότοπο ή λογαριασμούς μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, Instagram κ.λπ.) για την προώθηση της επιχείρησής τους. Τέλος, έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα καινοτομίας. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT αποκάλυψαν ότι, αφενός, το εσωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης επηρεάζεται περισσότερο από τη μεταβλητή «τρέχουσες δεξιότητες, γνώση, εξειδίκευση». Ενώ από την άλλη, το εξωτερικό περιβάλλον έχει επηρεαστεί από την «καταναλωτική τάση». Τα αποτελέσματα από την ανάλυση PEST εντόπισαν ότι η «νομοθεσία» έχει τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στο πολιτικό περιβάλλον, «ρυθμός ανάπτυξης» στο οικονομικό περιβάλλον, «ποιότητα προϊόντος» στο κοινωνικό περιβάλλον και «χρήση τεχνολογιών» στο τεχνολογικό περιβάλλον.

6. Προσκλήσεις Ευρωπαϊκών προγραμμάτων

Πολλές προσκλήσεις από διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα στηρίζουν την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- **Horizon Europe:** Το μεγαλύτερο πρόγραμμα έρευνας και καινοτομίας της ΕΕ, με προϋπολογισμό 95,5 δισεκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2021-2027. Υποστηρίζει έργα σε διάφορους τομείς, όπως η ψηφιακή τεχνολογία, η πράσινη ανάπτυξη, η υγεία, η ενέργεια και η μεταποίηση. Περιλαμβάνει χρηματοδοτήσεις για νεοσύστατες επιχειρήσεις, ΜμΕ, ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια και άλλους οργανισμούς.
- **COSME:** Το πρόγραμμα για την ανταγωνιστικότητα των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) στην ΕΕ. Παρέχει χρηματοδότηση για διάφορες δράσεις, όπως η ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, η επέκταση σε νέες αγορές, η βελτίωση της ψηφιακής παρουσίας και η πρόσβαση σε χρηματοδότηση.
- **Erasmus+:** Το πρόγραμμα της ΕΕ για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό. Υποστηρίζει δράσεις για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων στον τομέα της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας.

- Digital Europe Programme: Το πρόγραμμα της ΕΕ για την ψηφιακή μετάβαση. Έχει προϋπολογισμό 7,5 δισεκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2021-2027, και υποστηρίζει δράσεις για την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων, ψηφιακών υποδομών και ψηφιακών καινοτομιών.
- InvestEU: Το πρόγραμμα της ΕΕ για την ψηφιακή μετάβαση. Υποστηρίζει δράσεις για την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων, ψηφιακών υποδομών και ψηφιακών καινοτομιών. Στοχεύει στη συνολική μόχλευση 372 δισεκατομμυρίων ευρώ, με εγγύηση της ΕΕ.
- Προγράμματα ΕΣΠΑ¹⁵ 2021-2027: Σειρά προγραμμάτων ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, της ψηφιακής μετάβασης, της καινοτομίας, της έρευνας, κ.α. Επιμέρους προγράμματα περιλαμβάνουν το ΕΛΙΔΕΚ, το ΕΡΕΥΝΩ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΩ, το πρόγραμμα ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, κ.α.
- Προγράμματα της Δ.ΥΠ.Α.¹⁶: Προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας τόσο με την χρηματοδότηση μικρών νέων επιχειρήσεων, όσο και με τη χρηματοδότηση νέων θέσεων εργασίας.
- Προγράμματα του Π.Α.Α.¹⁷: Προγράμματα ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας στον αγροτικό κόσμο.
- Προγράμματα του Ε.Π.Θ.Α.Υ.¹⁸: Προγράμματα ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας στον τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας.
- Προγράμματα CLLD (LEADER): Τοπικά προγράμματα ανάπτυξης και χρηματοδότησης στο πλαίσιο του Π.Α.Α. ή του Ε.Π.Θ.Α.Υ.

¹⁵ Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

¹⁶ Πρώην Ο.Α.Ε.Δ. (Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού).

¹⁷ Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

¹⁸ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (πρώην Ε.Π.ΑΛ.Θ. – Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας και Θάλασσας).

- Προγράμματα INTERREG: Προγράμματα σιαδυνοριακής συνεργασίας. Μεταξύ άλλων παρέχον δυνατότητες στήριξης της επιχειρηματικότητας, ενίσχυσης ψηφιακών δεξιοτήτων, κ.λπ.
- Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF): Το πρόγραμμα υποστηρίζει μεταξύ άλλων και ιδιωτικές επενδύσεις, μεγάλης κλίμακας.

7. Εμπλεκόμενα μέρη (Stakeholders)

- Επιχειρήσεις: Νεοσύστατες επιχειρήσεις, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ), και μεγάλες επιχειρήσεις. Παίζουν τον πρωταρχικό ρόλο στην υλοποίηση καινοτόμων ιδεών και στην ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών.
- Ερευνητικά Κέντρα και Πανεπιστήμια: Παράγουν γνώση και καινοτομία. Συνεργάζονται με επιχειρήσεις για την ανάπτυξη και εμπορευματοποίηση νέων προϊόντων και υπηρεσιών.
- Κυβέρνηση: Δημιουργεί το θεσμικό πλαίσιο για την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Παρέχει χρηματοδότηση και κίνητρα για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.
- Τοπική Αυτοδιοίκηση Α' και Β' Βαθμού: Στο πλαίσιο των επιχειρησιακών σχεδίων τους, έχουν ειδικό άξονα ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας.
- Επενδυτές: Παρέχουν κεφάλαια για την ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρήσεων. Συμβάλλουν στην ανάπτυξη και ωρίμανση των επιχειρήσεων.
- Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ): Υποστηρίζουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, προσφέροντας mentoring, εκπαίδευση και άλλες υπηρεσίες (Επιμελητήρια, Ομοσπονδίες, Συνομοσπονδίες, Σωματεία, Εμπορικοί Σύλλογοι, κ.α.)
- Κοινωνία: Παρέχει το ανθρώπινο δυναμικό και τους καταναλωτές για τις επιχειρήσεις. Επηρεάζει την ζήτηση για καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες.

- Συνεργασία μεταξύ stakeholders: Η αποτελεσματική ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας προϋποθέτει συνεργασία μεταξύ των stakeholders. Η δημιουργία ενός οικοσυστήματος συνεργασίας, με ανοιχτή επικοινωνία και ανταλλαγή γνώσεων, είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη της καινοτομίας.

8. Υπεύθυνοι Φορείς Νομοθέτησης για την Επιχειρηματικότητα και την Καινοτομία

Σε εθνικό επίπεδο, οι αρμοδιότητες για θέματα επιχειρηματικότητας και καινοτομίας μοιράζονται σε διάφορα υπουργεία και οργανισμούς:

Υπουργεία:

Υπουργείο Ανάπτυξης¹⁹:

Γενική Γραμματεία Ανάπτυξης

Γενική Γραμματεία Ιδιωτικών Επενδύσεων και ΣΔΙΤ

Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών²⁰:

Γενική Γραμματεία Δημοσιονομικής Πολιτικής

Γενική Γραμματεία Φορολογικής Πολιτικής και Δημοσίων Εσόδων

Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης:

Γενική Γραμματεία Ψηφιακής Διακυβέρνησης

Γενική Γραμματεία Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων:

¹⁹ Πρώην Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

²⁰ Πρώην Υπουργείο Οικονομικών.

Γενική Γραμματεία Ενωσιακών Πόρων και Υποδομών

Γενική Γραμματεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠΘΑΥ

Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΥΔ/ΕΠ-ΥΜΕΠΕΡΑΑ)

Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ ΥΠΕΝ, Τομέας Περιβάλλοντος (ΕΥΣΠΕΔ)

Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υ.Π.ΕΝ, Τομέα Ενέργειας

Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών

Γενική Γραμματεία Υποδομών

Γενική Γραμματεία Μεταφορών

Ανεξάρτητες Αρχές:

Επιτροπή Ανταγωνισμού:

Προστασία του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά

Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων:

Πρώθηση των επενδύσεων στην Ελλάδα

Εθνικό Δίκτυο Επιχειρηματικότητας:

Υποστήριξη της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας

Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ):

Υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων

Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ):

Υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων

Τοπικές και Περιφερειακές Αρχές

Οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης σε συνεργασία με άλλους φορείς της επιχειρηματικότητας και της κοινωνίας, προσδιορίζουν τις χρήσεις γης (Γενικό πολεοδομικό σχέδο, Διομηχανικές Περιοχές, Βιοτεχνικά Πάρκα, κ.α.).

Ευρωπαϊκή Ένωση:

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικών για την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Είναι αρμόδια για την πρόταση νομοθεσίας και την υλοποίηση πολιτικών σε αυτόν τον τομέα.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ψηφίζουν τη νομοθεσία για την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία.

Συμπέρασμα:

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στηρίζεται σε ένα ευρύ πλαίσιο φορέων και οργανισμών που συνεργάζονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Προτάσεις και εργαλεία διαμόρφωσης πολιτικών

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, πρέπει να είναι μία δυναμική διαδικασία, για να μπορεί να ανταποκρίνεται στις αλλαγές του ευρύτερου περιβάλλοντος, και της ανάπτυξης της επιστήμης και της τεχνολογίας. Ακολουθώς δίνονται συνοπτικά προτάσεις για τη διαμόρφωση (βελτίωση) πολιτικών για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας.

Προτάσεις:

Απλοποίηση του ρυθμιστικού πλαισίου:

- Μείωση γραφειοκρατίας και χρόνου για ίδρυση και λειτουργία επιχειρήσεων.

- Ψηφιοποίηση διαδικασιών.

Ενίσχυση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση:

- Δημιουργία νέων χρηματοδοτικών εργαλείων για startups και ΜμΕ.
- Ενίσχυση της ρευστότητας στην αγορά.

Βελτίωση της εκπαίδευσης και κατάρτισης:

- Ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων στον τομέα της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας.
- Ενίσχυση της σύνδεσης εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας.

Δημιουργία ενός ευνοϊκού οικοσυστήματος:

- Ανάπτυξη υποδομών και παροχή υπηρεσιών για startups και ΜμΕ.
- Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων.

Πρώθηση της έρευνας και ανάπτυξης:

- Επένδυση σε ερευνητικά προγράμματα και καινοτόμες ιδέες.
- Δημιουργία κινήτρων για τον ιδιωτικό τομέα να επενδύσει στην έρευνα και ανάπτυξη.

Εργαλεία:

Εθνικές στρατηγικές για την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία:

- Καθορισμός στόχων και προτεραιοτήτων.
- Συντονισμός δράσεων φορέων.

Παρατηρητήρια επιχειρηματικότητας:

- Συλλογή δεδομένων και ανάλυση τάσεων.
- Παροχή πληροφοριών και υποστήριξης σε startups και ΜμΕ.

Κέντρα υποστήριξης επιχειρηματικότητας:

- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Δικτύωση startups και ΜμΕ με χρηματοδότες και mentors.

Διαγωνισμοί καινοτομίας:

- Ανάδειξη καινοτόμων ιδεών και επιχειρήσεων.
- Παροχή χρηματοδότησης και υποστήριξης.

Συμπέρασμα:

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας αποτελεί καίριο ζήτημα για την ανάπτυξη της οικονομίας. Η υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών και η αξιοποίηση των διαθέσιμων εργαλείων μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην ανάπτυξη της καινοτομίας.

Ενδεικτικές καλές Πρακτικές

Dominican University, Σικάγο (Η.Π.Α.)

Το Δομινικανό Πανεπιστήμιο²¹ στο Σικάγο του Ιλλινόις στις Η.Π.Α. είναι ένα μικρό πανεπιστήμιο που κέρδισε το βραβείο Αριστείας για τις Υπηρεσίες Καριέρας, για το έτος 2023 (NACE Award for Career Services Excellence²²). Ξεκίνησε το επιτυχημένο πρόγραμμα επαγγελματικής του εξέλιξης στο

²¹ <https://www.dom.edu/>

Εξυπηρετεί Ισπανόφωνους φοιτητές με το 64% να αναγνωρίζονται οι Λατίνοι στις Η.Π.Α. (Latinx).

²² <https://www.naceweb.org/about-us/nace-awards/>

Brennan School of Business²³ το φθινόπωρο του 2017. Σύμφωνα με τον Gray (2023c), Το Πρόγραμμα Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας Brennan (BCDP) - το οποίο αποτελείται από τέσσερα απαιτούμενα μαθήματα εξέλιξης σταδιοδρομίας, μια απαιτούμενη πρακτική άσκηση και ενσωματωμένη καθοδήγηση από στελέχη (executives in residence EIR) - είναι ενσωματωμένο στο πρόγραμμα σπουδών για όλους τους προπτυχιακούς φοιτητές επιχειρήσεων με διδάσκοντα και προσωπικό υποστήριξη. Σύμφωνα με τον Shaw²⁴ (2023) όπως αναφέρεται στον Gray (2023c), «*Το Δομινικανό Πανεπιστήμιο είναι μοναδικό στον φοιτητικό πληθυσμό που εξυπηρετεί—οι περισσότεροι φοιτητές μετακινούνται στην πανεπιστημιούπολη και εργάζονται σε θέσεις μερικής και πλήρους απασχόλησης ενώ παρακολουθούν μαθήματα. Οι φοιτητές του Δομινικανού Πανεπιστημίου δεν έχουν τη δυνατότητα να προσθέσουν²⁵ στον ήδη μεγάλο φόρτο εργασίας τους παρακολουθώντας προαιρετικά εργαστήρια και επισκεπτόμενοι μόνοι τους το πανεπιστημιακό κέντρο σταδιοδρομίας. Ενσωματώνοντας την εξέλιξη της σταδιοδρομίας στο πρόγραμμα σπουδών, η Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων Brennan κατάφερε να δημιουργήσει ένα δίκαιο μοντέλο που εγγυάται ότι όλοι οι μαθητές θα λαμβάνουν την ίδια υποστήριξη*» (Gray, 2023c).

Από την έναρξη του προγράμματος, τα αποτελέσματα μεταπτυχιακών σπουδών αυξήθηκαν κατά 35% από το 2016, με το 77% των αποφοίτων του Brennan το 2022 να απασχολούνται ή να παρακολουθούν μεταπτυχιακά προγράμματα εντός τριών μηνών μετά την αποφοίτησή τους. Ο γενικός στόχος του προγράμματος σπουδών ήταν να αυξήσει τα αποτελέσματα επιτυχίας στο 75% τρεις μήνες μετά την αποφοίτηση εντός πέντε ετών από την έναρξη²⁶. Τα αποτελέσματα επιτυχίας ορίστηκαν ως η πλήρης απασχόληση, η παρακολούθηση μεταπτυχιακών σπουδών ή η πρακτική άσκηση/εθελοντισμός πλήρους απασχόλησης. Σύμφωνα με τον Shaw

²³ Το Brennan School of Business είναι σχολή του Dominican University (Δομινικανό Πανεπιστήμιο).

²⁴ Ο Jamie Shaw προσλήφθηκε το 2016 ως Διευθυντής Ανάπτυξης Καριέρας στη Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων (Business School), με πλήρη υποστήριξη από τη Σχολή και τον Κοσμήτορα.

²⁵ Σημείωση του Συντάκτη: χρόνο για την επίσκεψη εκτός προγράμματος.

²⁶ Σημείωση του Συντάκτη: Από την έναρξη σπουδών.

(2023), «Αυτή η πρωτοβουλία ήταν ένα τεράστιο εγχείρημα, το οποίο ολοκληρώθηκε σε συνεργασία με πολλά τμήματα στην πανεπιστημιούπολη, όπως η Επιτυχία & Δέσμευση Φοιτητών²⁷, το Γραφείο Θεσμικής Αποτελεσματικότητας²⁸ και το Υπουργείο». (Gray, 2023c).

Τα βαθμολογημένα μαθήματα διάρκειας μιας ωρο-μάθησης, σχεδιάστηκαν από την αρχή, σε συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό, χρησιμοποιώντας βέλτιστες πρακτικές του κλάδου. Ένα σημαντικό στοιχείο των μαθημάτων ήταν ότι διδάσκονταν από περισσότερους από 10 επικουρικούς εκπαιδευτές που ήταν επαγγελματίες του κλάδου. Τα μαθήματα αντιστοιχούν σε περίπου 14 συνεδρίες τάξης ανά μάθημα. Εκτός από τα θέματα εξέλιξης της σταδιοδρομίας, οι αλληλεπιδράσεις με τους εργοδότες είναι ενσωματωμένες στα μαθήματα. Τρεις φορές κατά τη διάρκεια του εξαμήνου, οι εργοδότες καλούνται να παρουσιάσουν σε μορφή διαδικτυακού σεμιναρίου για να συνδεθούν με τους φοιτητές. Αυτές οι «Εικονικές Επισκέψεις Εργοδοτών» πραγματοποιούνται κατά την Εβδομάδα 3, την Εβδομάδα 6 και την Εβδομάδα 9 του εξαμήνου, δίνοντας στους φοιτητές την ευκαιρία να δικτυωθούν με διαφορετικούς εργοδότες και να μάθουν περισσότερα για διάφορους κλάδους κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Οι δείκτες επιτυχίας περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, Απασχόληση (στόχος άνω του 75% να βρει εργασία εντός 3 μηνών από την αποφοίτηση), Πρακτική, Αριθμός συναντήσεων Συμβουλευτικής Καριέρας, Συμμετοχές σε δράσεις.

Ο επόμενος στόχος είναι **όλοι οι προπτυχιακοί φοιτητές να υποχρεούνται να λαμβάνουν μαθήματα καριέρας πριν την αποφοίτησή τους και να ολοκληρώνουν μία προαπαιτούμενη πρακτική.**

Όπως λέει ο Shaw (2023)²⁹, «Το πρόγραμμά μας ήταν τόσο επιτυχημένο επειδή βασίζεται σε πρόγραμμα σπουδών, το οποίο εγγυάται ότι όλοι οι μαθητές λαμβάνουν τα οφέλη της εξέλιξης της σταδιοδρομίας. Η εξέλιξη της σταδιοδρομίας ήταν συνήθως ένας πόρος που έπρεπε να αναζητήσουν οι φοιτητές οι ίδιοι και θέλαμε να αλλάξουμε αυτό το μοντέλο σε κάτι

²⁷ Student Success & Engagement

²⁸ Office of Institutional Effectiveness

²⁹ Οι υπογραμμίσεις είναι του Συντάκτη.

απολύτως δίκαιο. Ξεκινήσαμε επίσης αυτό το πρόγραμμα με την υποστήριξη της σχολής και της διοίκησης, γεγονός που έκανε την προσθήκη πρόσθετων απαιτήσεων στο πρόγραμμα σπουδών ευκολότερη³⁰» (Gray, 2023c).

Cornel Career Services (CCS)

Σύμφωνα με τον Gray (2023b), το Cornell University κέρδισε το βραβείο Αριστείας Τεχνολογίας για την Εργαλειοθήκη Ανάπτυξης Καριέρας, για το έτος 2023 (NACE Award for Career Services Excellence²²). Το 2020 σχεδίασε και ανέπτυξε μία σειρά ενοτήτων (modules) που συλλογικά αποτέλεσαν την Εργαλειοθήκη Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας. Σύμφωνα με την Perlus (2023), όπως αναφέρεται στον Gray (2023b), «Αναγνωρίζοντας ότι οι φοιτητές και οι απόφοιτοι μερικές φορές θεωρούν ότι οι υπηρεσίες σταδιοδρομίας είναι τρομακτικές, προσπαθήσαμε να επεκτείνουμε τους τυπικούς πόρους μας για να χτίσουμε εμπιστοσύνη σταδιοδρομίας παρέχοντας ελκυστικό περιεχόμενο, ακόμη και όταν οι χρήστες δεν συνειδητοποιούν ότι το χρειάζονται και χωρίς να χρειάζεται να “ξέρουν τι να ρωτήσουν”.» (Gray 2023b).

Αποτέλεσμα της δράσης ήταν τον Ιούλιο του 2021, μέσα σε μόλις 1 έτος, να υπάρχουν 5,100 χρήστες και 10 ενότητες. Τον Ιούνιο του 2023 είχαν 23,500 χρήστες. Στόχος είναι να προσελκύονται περισσότεροι προ-πτυχιακοί φοιτητές, αλλά και να κάνουν χρήση και οι μεταπτυχιακοί φοιτητές. Επιπλέον, θα αυξήσουν τις ενότητες, να περιλάβουν περισσότερα παραδείγματα, και θα υπάρχει συνδρομή στο περιεχόμενο από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των εργοδοτών, όπως λέει η Perlus (2023) και αναφέρεται από τον (2023b).

Virtual Enterprise Programme, Turku University of Applied Sciences, Finland

Το Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Επιστημών Turku προσφέρει εκπαίδευση

³⁰ Σημείωση του Συντάκτη: λόγω του επιστημονικού πεδίου της Σχολής.

που επικεντρώνεται στην επαγγελματική ζωή, την επιχειρηματικότητα, τις υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξης και την ανάπτυξη οργανισμών. Έχει 9000 φοιτητές και 750 άτομα προσωπικό και είναι το δεύτερο μεγαλύτερο πολυτεχνείο στη Φινλανδία.

Σύμφωνα με τους Artess, Forbes και Ripmeester (2011), προσφέρει στους φοιτητές του ένα πρόγραμμα «εικονικής επιχείρησης» που τους δίνει τη δυνατότητα να μάθουν όλες τις κοινωνικές, επαγγελματικές και τεχνολογικές δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη δημιουργία και τη λειτουργία μιας επιχείρησης.

Δημιουργείται μια επιχείρηση που προσομοιώνει το έργο μιας πραγματικής επιχείρησης. Ιδρύονται επίσης και άλλες εταιρίες πρακτικής άσκησης και έχουν συναλλαγές μεταξύ τους, ακολουθώντας εμπορικές επιχειρηματικές διαδικασίες και λαμβάνοντας υπόψη το οικονομικό περιβάλλον. Οι φοιτητές διευθύνουν τις επιχειρήσεις, εργάζονται σε ομάδες και μαθαίνουν ο ένας από τον άλλον. Χρησιμοποιούν ΤΠΕ³¹ για να λύσουν καθημερινά επιχειρηματικά προβλήματα, σκέφτονται δημιουργικά και εφαρμόζουν στην πράξη δεξιότητες επικοινωνίας. Το πρόγραμμα διαρκεί πάνω 28 εβδομάδες. Το φθινόπωρο, 2 εβδομάδες αφιερώνονται στην εξοικείωση, 7 εβδομάδες για τη δημιουργία της επιχείρησης και 6 εβδομάδες για τη δημιουργία ενός «εικονικού πλαισίου» ή μιας αγοράς. Την άνοιξη, υπάρχουν 8 εβδομάδες συναλλαγών, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής σε εμπορικές εκθέσεις, 4 εβδομάδες για την αναθεώρηση και επέκταση της επιχείρησης και, τέλος, 3 εβδομάδες για την ολοκλήρωση των συναλλαγών και το κλείσιμο των λογαριασμών. Οι φοιτητές μαθαίνουν πρακτικές δεξιότητες στη σύσταση και τη λειτουργία μιας εταιρείας. Μαθαίνουν να ανέχονται την αβεβαιότητα και να επιλύουν προβλήματα, να εργάζονται σε ομάδες και να είναι προορατικοί, να έχουν περιέργεια και κριτική σκέψη, να χειρίζονται διαφορετικές συμπεριφορές, να είναι δημιουργικοί, να αυτοδιαχειρίζονται και να αναπτύσσουν επιχειρηματική στάση.

Οι δεξιότητες που αποκτώνται, ονομάζονται συλλογικά δεξιότητες απασχολησιμότητας και καλύπτουν κοινωνικές, επαγγελματικές και τεχνικές δεξιότητες.

³¹ ΤΠΕ: Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας.

Endeavor Greece: Μία Επιτυχημένη Επιχειρηματική Θερμοκοιτίδα.

Η Endeavor Greece αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα επιτυχημένης επιχειρηματικής θερμοκοιτίδας, προσφέροντας υποστήριξη και καθοδήγηση σε νεοφυείς επιχειρήσεις με υψηλό δυναμικό ανάπτυξης.

Δράσεις της Endeavor Greece:

- Εκπαίδευση: Υλοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα για startups, καλύπτοντας θεματολογία όπως στρατηγική, marketing, χρηματοδότηση και ανάπτυξη ομάδας.
- Δικτύωση: Διοργανώνει events και networking activities, φέρνοντας σε επαφή startups με επενδυτές, mentors και άλλα key stakeholders.
- Πρόσβαση σε χρηματοδότηση: Διασυνδέει startups με επενδυτές, συμβάλλοντας στην άντληση κεφαλαίων για την ανάπτυξή τους.
- Mentoring: Επιτυχημένοι επιχειρηματίες ("mentors") προσφέρουν εξατομικευμένη καθοδήγηση και υποστήριξη στους founders των startups.

Επιτυχίες:

Η Endeavor Greece έχει υποστηρίξει πάνω από 150 startups από το 2012. Οι startups που έχουν λάβει υποστήριξη από την Endeavor Greece έχουν δημιουργήσει πάνω από 3.000 θέσεις εργασίας. Συνολικά, οι startups που έχουν λάβει υποστήριξη από την Endeavor Greece έχουν άντλησει πάνω από 500 εκατομμύρια ευρώ σε χρηματοδότηση.

Πλεονεκτήματα:

Η Endeavor Greece προσφέρει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα υποστήριξης, προσαρμοσμένο στις ανάγκες κάθε startup. Διαθέτει ένα ισχυρό δίκτυο mentors και επενδυτών, ενώ έχει εδραιωθεί ως ηγέτιδα οργάνωση στον τομέα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.

Η Endeavor Greece αποτελεί ένα λαμπρό παράδειγμα επιτυχημένης επιχειρηματικής θερμοκοιτίδας, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της ελληνικής startup σκηνής και στην ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας.

The People's Trust: Μία Κοινωνική Επιχειρηματική Θερμοκοιτίδα

The People's Trust (TPT) αποτελεί μια μοναδική κοινωνική επιχειρηματική θερμοκοιτίδα, η οποία εστιάζει στην ενδυνάμωση και υποστήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα.

Δράσεις της TPT:

- Εκπαίδευση: Προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα για startups σε θέματα όπως ανάπτυξη επιχειρηματικού πλάνου, marketing, fundraising και διαχείριση ομάδας.
- Δικτύωση: Διοργανώνει εκδηλώσεις και δραστηριότητες δικτύωσης, φέρνοντας startups σε επαφή με μέντορες, επενδυτές και άλλα εμπλεκόμενα μέρη.
- Χρηματοδότηση: Διαθέτει ένα μικρό κεφάλαιο για χρηματοδότηση startups σε αρχικό στάδιο.
- Mentoring: Κοινωνικοί Επιχειρηματίες με εμπειρία προσφέρουν mentoring και καθοδήγηση στις startups.

Επιτυχίες:

Η TPT έχει υποστηρίξει πάνω από 100 κοινωνικές startups από το 2013. Οι startups που έχουν λάβει υποστήριξη από TPT έχουν δημιουργήσει πάνω από 500 θέσεις εργασίας. Συνολικά, οι startups που έχουν λάβει υποστήριξη από TPT έχουν άντλησε πάνω από 10 εκατομμύρια ευρώ σε χρηματοδότηση.

Πλεονεκτήματα:

Η TPT εστιάζει στις ανάγκες των κοινωνικών startups, προσφέροντας εξειδικευμένη υποστήριξη. Διαθέτει ένα δίκτυο μεντόρων με εμπειρία στον τομέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ενώ έχει εδραιωθεί ως σημαντικός φορέας υποστήριξης της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα.

Η TPT αποτελεί ένα σημαντικό παράδειγμα επιτυχημένης κοινωνικής επιχειρηματικής θερμοκοιτίδας, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα και στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων.

Συμπεράσματα

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στην Ελληνική επαρχία αποτελεί καίριο ζήτημα για την αντιμετώπιση της περιφερειακής ανισότητας και την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, τα τελευταία χρόνια υλοποιήθηκε πλήθος τοπικών και περιφερειακών πολιτικών με στόχο την υποστήριξη νέων και υφιστάμενων επιχειρήσεων.

Ωστόσο, οι εξελίξεις είναι τόσο γρήγορες και ο ανταγωνισμός τόσο έντονος σε διεθνές επίπεδο, που επιβάλλεται η ταχύτερη προσαρμογή στα διαρκώς μεταβαλλόμενα δεδομένα, και η τακτική επικαιροποίηση των εφαρμοστέων πολιτικών, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Γι' αυτό οι αμρόδιες υπηρεσίες και φορείς, πρέπει να έχουν διαθλεσιμο έμπειο και εξειδικευμένο προσωπικό για να μπορεί να ανταποκρίνεται με ταχύτητα, και να εισηγείται αλλαγές και βελτιώσεις, που εν τέλει συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη και την ευημερία του πληθυσμού.

Επιτελική σύνοψη

Η εγκεκριμένη μεθοδολογία για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, μαζί με την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και την ανάλυση δευτερογενών δεδομένων, κατέληξε σε παρατηρήσεις και συμπεράσματα για διάφορα υποθέματα. Αναλύθηκαν οι συνεισφορές του θεσμού στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, καθώς και οι αρνητικοί παράγοντες που επηρεάζουν αυτές τις διαδικασίες.

Παρουσιάστηκαν δομές και κίνητρα για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, όπως και οι εμπλεκόμενοι φορείς. Επίσης, αναλύθηκαν οι πολιτικοί και θεσμικοί φορείς που είναι υπεύθυνοι για τη νομοθεσία και τις κανονιστικές ρυθμίσεις, μαζί με μια ενδεικτική λίστα συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων με προτεραιότητες στην επιχειρηματικότητα.

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα εξαρτάται από ένα ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο που μειώνει τα εμπόδια και ενθαρρύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα. Η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων και η συνεχής βελτίωση του θεσμικού πλαισίου είναι απαραίτητες για την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης.

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση πολιτικών για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας πρέπει να είναι μια δυναμική διαδικασία, ικανή να ανταποκρίνεται στις αλλαγές στο ευρύτερο περιβάλλον και την εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας. Παρέχονται προτάσεις για τη διαμόρφωση (βελτίωση) των πολιτικών για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας.

Τέλος, η τεχνολογική και επιστημονική πρόοδος είναι τόσο ταχεία και ο ανταγωνισμός τόσο έντονος σε διεθνές επίπεδο, που απαιτείται γρήγορη προσαρμογή στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες και τακτική αναθεώρηση των εφαρμοζόμενων πολιτικών σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα δίκτυο συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων για τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και των τοπικών οικονομιών.

Executive Summary

The adopted methodology for data collection and analysis, along with literature review and secondary data analysis, resulted in observations and conclusions on various sub-themes. The institution's contributions to the development of entrepreneurship and innovation were analyzed, as well as the negative factors affecting these processes.

Structures and incentives for the development of entrepreneurship and innovation were presented, as were the agencies involved. It also analyzed the political and institutional bodies responsible for legislation and regulation, along with an indicative list of co-funded programs with entrepreneurship priorities.

The development of entrepreneurship in Greece depends on a favorable institutional framework that reduces obstacles and encourages entrepreneurial activity. The implementation of reforms and the continuous improvement of the institutional framework are necessary to stimulate economic growth.

The design and implementation of policies for the development of entrepreneurship and innovation must be a dynamic process, able to respond to changes in the wider environment and the development of science and technology. Proposals are provided for the formulation

(improvement) of policies for the development of entrepreneurship and innovation.

Finally, technological and scientific progress is so rapid and competition so intense at international level, that rapid adaptation to ever-changing conditions and regular review of applied policies at local, regional and national level is required. It is necessary to have a network of cooperation between the actors involved for the sustainability and development of entrepreneurship and local economies.

Αναφορές

- Artess, J., Forbes, P. και Ripmeester, N. (2011). Supporting Graduate Employability: HEI Practice in Other Countries. *BIS Research Paper*, 40.
- Bagley, C. E., και Dauchy, C. E. (2014). *The Entrepreneur's Guide to Business Law*. Cengage Learning: Boston.
- Drucker, P. F. (2006). *Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles*. HarperBusiness: New York.
- ΕΛΣΤΑΤ (2020). Διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/> [Προσπέλαση 9 Μαρτίου 2023].
- Garcia, J. (2023). *Diversification*. Διαθέσιμο στο: <https://www.investopedia.com/terms/d/diversification.asp> [Προσπέλαση 18 Ιουλίου 2023].
- Gray, K. (2023c). *Success of Dominican University Business School's career development program leads to campus-wide initiative. National Association of Colleges and Employers (NACE)*. Διαθέσιμο στο: <https://www.nacweb.org/career-development/best-practices/success-of-dominican-university-business-schools-career-development-program-leads-to-campus-wide-initiative/> [Προσπέλαση 18 Ιουλίου 2023].
- Gray, K. (2023b). *Cornell career services delivers career development*

toolkit through online academic platform. National Association of Colleges and Employers (NACE). Διαθέσιμο στο: <https://www.nacweb.org/career-development/best-practices/cornell-career-services-delivers-career-development-toolkit-through-online-academic-platform/> [Προσπέλαση 18 Ιουλίου 2023].

INTERact (2018). *About Interreg*. [Online]. Διαθέσιμο στο: © interreg.eu: <https://interreg.eu/about-interreg> [Προσπέλαση 6 Μαρτίου 2018].

Jain, N. (2023). *What is Innovation? Definition, Types, Examples and Process*. Διαθέσιμο στο: <https://ideascale.com/blog/what-is-innovation/> [Προσπέλαση 18 Ιουλίου 2023].

JTS Greece-Bulgaria 2014-2020 (2015). *2nd Call for Project Proposals INTERREG V-A GREECE - BULGARIA 2014-2020 COOPERATION PROGRAMME Co-Financed by the European Regional Development Fund (ERDF)*. Ministry of Economy, Development & Tourism: Thessaloniki.

JTS Greece-Bulgaria 2014-2020 (2017a). *Interreg Greece-Bulgaria*. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.greece-bulgaria.eu> [Προσπέλαση 3 Μαρτίου 2018].

JTS Greece-Bulgaria 2014-2020 (2017b). *Interreg Greece-Bulgaria*. [Online]. Διαθέσιμο στο: http://www.greece-bulgaria.eu/com/4_A-few-words-about-our-Programme [Προσπέλαση 3 Μαρτίου 2018].

Kuratko, D.F. (2008). *Entrepreneurship: Theory, Process, and Practice*. Cengage Learning: Boston.

Sarasvathy, S. (2001). Causation and Effectuation: Toward a Theoretical Shift from Economic Inevitability to Entrepreneurial Contingency. *Academy of Management Review*. 26(2), pp. 243-263.

Schumpeter J., A. (1912/1934). *Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung (The Theory of Economic Development)*. Harvard University Press: Cambridge.

Segal, T. (2023). *What Is Diversification? Definition as Investing Strategy*. Διαθέσιμο στο: <https://www.investopedia.com/terms/d/diversification.asp>

[Προσπέλαση 18 Ιουλίου 2023].

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης (n.d.) *LEADER (CLLD)*. Διαθέσιμο στο: <http://www.agrotikianaptixi.gr/el/content/leader-clld> [Προσπέλαση 9 Μαρτίου 2023].

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (n.d.). *ESPA*. Διαθέσιμο στο: <https://www.espa.gr/el/pages/default.aspx> [Προσπέλαση 9 Μαρτίου 2023].

Δήλωση αποποίησης ευθύνης / Disclaimer

Το περιεχόμενο του παρόντος εγγράφου αποτελεί αποκλειστική ευθύνη της Αναπτυξιακής Καβάλας - Αναπτυξιακής Άνωθυμης Εταιρείας Ο.Τ.Α., και δεν αντικατοπτρίζει τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Συμμετεχουσών Χωρών, της Διαχειριστικής Αρχής και της Κοινής Γραμματείας.

The contents of this document are the sole responsibility of KAVALA DEVELOPMENT S.A. - DEVELOPMENT AGENCY OF MUNICIPAL AUTHORITIES S.A., and do not reflect the opinion of the European Union, the Participating Countries, the Managing Authority, and the Joint Secretariat.

**Το Έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης
και από τα εθνικά κονδύλια των χωρών που συμμετέχουν
στο Πρόγραμμα Συνεργασίας Interreg V-A “Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-
2020”**

**The Project is co-funded by the European Regional Development Fund
and by national funds of the countries participating
in the Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020”
Cooperation Programme.**